

1954

TMMOB
Elektrik Mühendisleri Odası

KADIN BÜLTENİ

Sayı:4 | Aralık 2016

**Darbe Karşıtı Olmayı
Sizden Öğrenecek Değiliz!**

**Tecavüze Geçit
Vermeyeceğiz!**

**iş İlanlarındaki
Cinsiyetçi Dil**

Kadın Haberleri

**Bir Kadın Öyküsü:
Mühendis Olmak**

**Söyleşi:
Remzi Altunpolat**

Bu Da Mı Gol Değil?

Kadın Ve Mobbing

**Film Eleştirisi:
Bir Onur Meselesi**

Bir Venüs'ün Hikâyesi

Kitap Tanıtımı

**miz için
Şiddetine karşı
direniyoruz**

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası adına
SAHİBİ

Yönetim Kurulu Başkanı Hüseyin YEŞİL

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Hüseyin ÖNDER

YAYIN YÖNETMENİ

Banu SALMAN

YAYINA HAZIRLAYAN

EMO Kadın Komisyonu

YAYIN TÜRÜ

Elektrik Mühendisliği Dergisi 459. Sayı Eki'dir

YÖNETİM YERİ

Elektrik Mühendisleri Odası

Ihlamur Sokak No: 10 Kızılay-Ankara / Tel: +90 (312) 425 32 72 (PBX) - Faks: +90 (312) 417 38 18

e-posta: emo.yayin@emo.org.tr <http://www.emo.org.tr>

BASIM ADEDİ 6000

BASKI YERİ

Golden Matbaacılık

Yüzyıl Mahallesi Birinci Cadde No:88 MAS-SİT Tel: 0 (212) 629 00 24

İÇİNDEKİLER

Darbe Karşıtı Olmayı Sizden Öğrenecek Değiliz!	5
Tecavüze Geçit Vermeyeceğiz!	7
İş İlanlarındaki Cinsiyetçi Dil	9
Kadın Haberleri	12
Bir Kadın Öyküsü	16
Söyleşi: Remzi Altunpolat	21
Bu Da Mı Gol Değil?	27
Kadın ve Mobbing	31
Bir Venüs'ün Hikayesi	35
Bir Onur Meselesi: Sonsuza Kadar Dayanışma!	38
Kitap Tanıtımı	44

**25 Kasım 2016 Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Günü
İstanbul Yürüyüşü'nden**

DARBE KARŞITI OLMAYI SİZDEN ÖĞRENECEK DEĞİLİZ!

Elektrik Mühendisleri Odası
Kadın Komisyonu

Uzun bir aradan sonra EMO Kadın Bülteni sayfalarında yine sizlerle buluşmanın heyecanını taşıyoruz.

Üzerinde yaşadığımız ve çok sevdiğimiz bu topraklarda; bombaların gölgesinde kaldığımız, masum insanları ve yoldaşlarımızı kaybetmenin acısını paylaştığımız bir süreçten geçmekteyiz. Yan yana, omuz omuza kalabilmenin her geçen gün daha da önem kazandığı bir tarihe tanıklık ediyoruz.

Suruç, 10 Ekim Emek Barış ve Demokrasi Mitingi, Merasim Sokak, İstiklal Caddesi ve Güvenpark patlamalarıyla, Sur, Cizre, Silopi, Nusaybin, Dargeçit ve daha pek çok yerde sokağa çıkma yasaklarıyla toplumsal cinnetin sınırları zorlan-

mışken, 15 Temmuz darbe girişimi sonrası OHAL kapsamında bir cadı avının içine düştük.

Hukukun üstünlüğüne olan inancımızın taraflı uygulamalarla sarsıldığı bir iktidar tarafından yönetilmek, içinde bulunduğumuz bu günleri, ne yazık ki, bir endişe dönemine dönüştürmüştür. Muktedir, “yandaştan yana, sözde adalet” tutumunu yine hayata geçirmeye çalışmakta, tüm muhalif oluşumları zayıflatıp dağıtacak tedbirler almak istemekte ve bu çabasına da “darbe karşıtlığı, demokrasi talebi” gibi aslında hiç inandırıcı olmayan kılıflar uydurmaya kalkmaktadır.

12 Eylül Askeri Darbesi'nin olgunlaşmış meyvesi olan ve darbecileri yargıla(yama)ma sürecinde, maskesi düşen bir iktidarın, sadece kendi aleyhi-

ne yapılacak bir darbeye karşı çıkacağı aşikârdır. Demokrasi karnesi kırıklarla dolu bir yönetimin, salt kendi varlığını sürdürme noktasında gösterdiği hassasiyetin ise demokrasi ile ilgisi olduğuna inanmamız söz konusu olamaz.

Bir dönem el ele yürüdüğü yapılanmaları bugün karşısına almış olan mevcut iktidarın, bizzat kurguladığı dünya düzeninde zaten “öteki” olarak tanımlayıp yok etmeye çalıştığı kesimlere hoşgörü göstermesini beklemiyoruz. Bu ötekileşme halinden en çok nasibini alanların başında gelen kadınları da çetin bir mücadele süreci beklemektedir.

15 Temmuz akşamından itibaren sokağa davet edilen ve adeta bu ülkenin tek sahibiymişçesine birikmiş nefretini kusması teşvik edilen bir kitlenin, kadın arkadaşlarımızı hedef alması muhtemel şiddetine boyun eğmeyeceğiz. Bu şiddetin ilk icraatı Evrensel Gazetesi çalışanı Hazal Ölmez’in kendi mahallesinde darp edilmesi olmuştur.

Demokrasi kisvesi altında sokaklara nefret kusmaya çıkan bu insanlara, sırf kendileri gibi giyinmediği için hamile bir kadını linç etmek isteyebilecek, onun gibi giyinen başka kadınları da tespit ettiklerini söyleyip tehditler savurabilecek cüreti hangi odakların verdiği açık seçik ortadadır.

Şort giydiği için bir toplu taşıma aracında yüzüne tekme atılan hemşire Ayşegül Terzi’nin yaşadıkları ise toplumsal cinnetimizin sınırları olmadığını gösteren son örneklerden biridir. Bu cinnet halinin en acı yanı, toplumun saldırganına en küçük bir tepki dahi göstermemesi ve darp edilmiş bir kadına yardım etmekten aciz kalmasıdır.

Kızkardeşimiz Hande Kader, doğduğu bedene devletin biçtiği rolü oynamayı reddetmiş, bedenini hür iradesi ile tanımlayıp var etmiş, etnik var oluşuna sahip çıkmış trans bir kadın olduğu için vahşice katledilmiştir. Yaşamı onurumuz, mücadelesini sürdürmek boynumuzun borcudur.

Kadınlar bu süreçte sadece giyimlerinden, bedenleri üzerindeki egemenliklerinden doğru değil, siyasi kimliklerinden dolayı da muktedirin hedefi olmuşlardır. Yazar Aslı Erdoğan ve Necmiye Alpay gibi pek çok muhalif kadın gözaltına alınmıştır. Akıl dışı yasal düzenlemelerle tecavüzde kapsayan cinsel istismarlarda rıza yaşının 12 ye

düşülürülmeye kalkılmış, tecavüzcüler evlilik kılıfıyla af edilmek istenmiştir. İktidarın amacı, yıllardır ötekileştirmiş olduğu bütün kesimleri artık yok etmektir.

Kadınlar olarak el ele, yan yana, omuz omuza mücadelemiz işte bu odaklarla

karşıdır. Siyasal ve toplumsal açıdan şiddete uğrayan bütün kadınların yanındayız!

Ötekileştirilmek istenen kesimlerin “darbeci” olmakla itham edildiği ya da her an edilebileceği, bazılarının ise sırf itham edilmemek için iktidarın gövde gösterilerine katılmayı tercih ettiği bu dönemde bizler gerek askeri, gerek sivil, hiçbir darbenin ya da toplumsal dönüşümün parçası olmayacağız.

Bunca acının, ölümün ve haksızlığın gölgesinde kadın ve insan olmanın yükünü sırtlanmaya çalışırken, bizleri geleceğe taşıyacak olan umudumuzu kadın dayanışması etrafında büyütecek ve yolumuza devam edeceğiz.

Yaşasın Kadın Dayanışması!

TECAVÜZE GEÇİT VERMEYECEĞİZ!

Elektrik Mühendisleri Odası
Kadın Komisyonu

EMO Kadın Komisyonu, AKP milletvekillerince TBMM Genel Kurulu'na verilen tecavüzcüleri ve cinsel istismarda bulunan kişilerin cezasız bırakılmasını sağlayacak tasarının geri çekilmesini isteyen bir açıklama yaptı. EMO Kadın Bülteni yayına hazırlandığı sırada ülke çapında ortaya çıkan büyük tepkiler üzerine tasarı, önce komisyona geri çekildi ve ardından tamamen iptal edildi. Tasarıya ilişkin olarak, 20 Kasım 2016 tarihinde EMO Kadın Komisyonu tarafından yapılan açıklama aşağıda yer almaktadır:

Bir gece vakti, bizleri uykuda sanan karanlık akıllar, tecavüzcüleri ödüllendirecek ve mağdurları ömür boyu travmaya mahkûm edecek bir yasa tasarısını görüşmeye açtılar.

Öncelikle çocukları, daha sonra da maddi, sosyal ve psikolojik gücü olmayan kadınları cendereye alan bu tasarı, tecavüze meşru zemin oluşturarak tecavüze uğrayan kadınları tecavüzcüleriyle evlenmeye zorlamaktadır.

Tecavüze uğramış bir bireyin evlilik yolunu kabul etmemesi durumunda toplumdaki göreceği baskı ve kınamayı bizler çok iyi biliyoruz. Tasarıda yer alan "irade" konusunda da biliyoruz ki, asla mağdurun beyanı dikkate alınmayacak ve tüm tecavüz vakaları bu yasa kapsamına girecektir.

Aynı tasarı, boşanma durumunda failin kusuru- nu bir ceza şartı olarak getirmekte, bu yolla tecavüze uğrayan kişinin boşanma hakkını da dolaylı

olarak pasifize etmektedir. Kravat takanın "iyi hal", "rızası vardı" diyenin "haksız tahrik" indirimi aldığı ülkemizde kadın ve çocuklarla ilgili çalışmalar yürüten pek çok derneğin, kurumun, oluşumun kapısına mühür vurulmasının amacı anlaşılmıştır. Cezaevlerinde aydınlara, gazetecilere, muhaliflere yer açmak için 4 bin tecavüzcü salıverilecektir. Bu zihniyet hiçbir din, siyaset ya da dünya görüşü ile meşru kılınamaz.

Burada yasama organının yapması gereken "geleceğe göre yasa yapmak" değil, "hukukun üstünlüğüne uygun yasaların gelenek haline gelmesini sağlamak" olmalıdır. Bu nedenle 22 Kasım 2016 tarihinde TBMM gündeminde tekrar görüşülecek olan tasarı bir an önce geri çekilmelidir.

Biz kadınlar bu karanlığa geçit vermeyeceğiz!

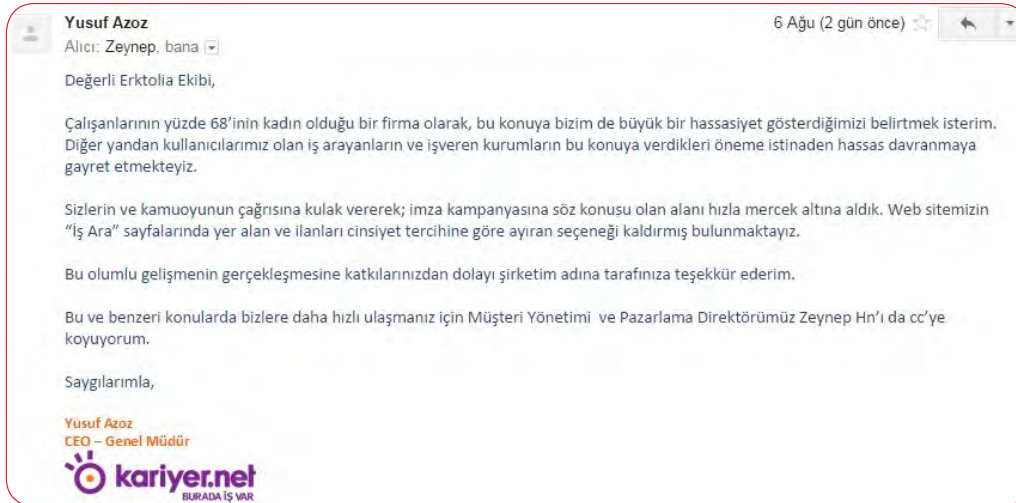

İŞ İLANLARINDAKİ CİNSİYETÇİ DİL

Oylum Yıldır

Türkiye gündemindeki cinsiyetçi söylem ve içeriklerle mücadele eden, proaktif bir gönüllülük platformu olan **Erktolia**, geçtiğimiz Ağustos ayında Kariyer.Net internet sitesindeki iş ilanlarındaki cinsiyetçi dile karşı bir eylem düzenlemişti.¹ Türkiye'nin en geniş veri tabanına sahip iş arama platformu olan Kariyer.Net'te yer alan cinsiyet kriterinin kaldırılma-

sı için bir imza kampanyası başlatılmıştı. İş arama kriterlerinde cinsiyetin yer almasının cinsiyet eşitsizliğini pekiştirdiğini ve kadın istihdamını olumsuz etkilediğini belirterek topladığı 300 imza ile Kariyer.Net'e başvuran Erktolia, ibarenin bu alandan çıkarılmasını sağladı.

¹ <http://erktolia.org/cinsiyet-bir-istihdam-kriteri-degildir-kariyer-net/>

Önce kullanıcılarına cinsiyet kriterinin kaldırılması hakkında bir anket sunan Kariyer.Net, bu anketin sonuçlarıyla beraber iş arama bölümündeki cinsiyet kriterini kaldırdı.

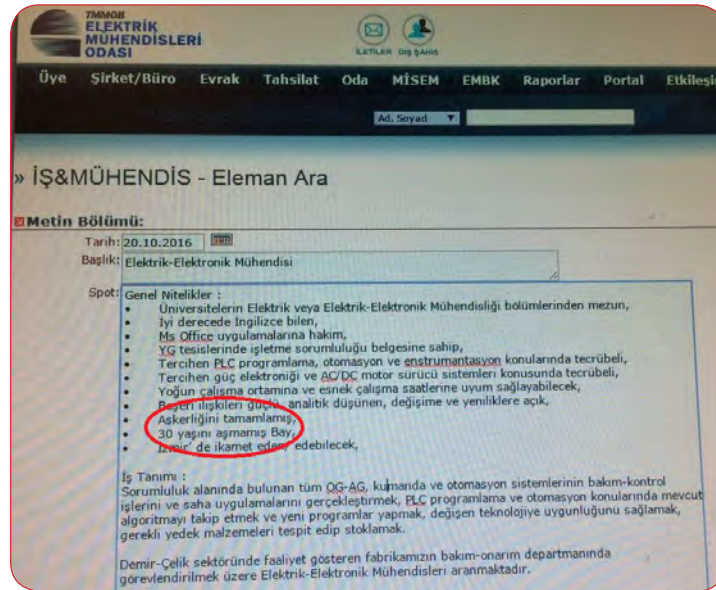
“Bay Elektrik - Elektronik Mühendisi Aranıyor”

İş ilanlarındaki cinsiyetçi dil, mühendislik alanında çalışan kadınların hemen hepsinin karşılaştığı zorluklardan biri. Bu ayrımcılık, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) bünyesinde kurulmuş olan Cinsiyet Ayrımcılığı Takip Sekreteryası'nın çalışmalarının odaklandığı konular arasında da önemli bir yer tutmaktadır. Sekreteryanın görev tanımlarından biri şudur:

“Cinsiyet ayrımcılığı içeren iş ilan ve işe alımları gerçekleştiren kamu kurum ve kuruluşları ile özel şirketleri yazılı olarak protesto eder ve web sitesinde yayımlar. Ayrıca TMMOB'a bağlı odalar aracılığıyla üyelerine yönelik yayımlanan, özel şir-

ketlerin iş ilanlarında da aynı duyarlılığı gösterir. Gerek örgüt içi gerek örgüt dışında bu konuda kamuoyu oluşturmaya çalışır.”² Elektrik Mühendisleri Odası'nın (EMO) kapsamında olan; elektrik, elektronik, kontrol ve biyomedikal mühendisliği iş alanlarındaki ilanlarda da, “bay mühendis”, “sadece erkek adaylar” gibi ibarelerin yer alması çok sık karşılaşılan bir durum. Hatta ilanların bir kısmında, bu ibareye dahi gerek duyulmadan sadece “askerlikten muaf” bir mühendis arandığı belirtilmektedir. Yani bahsi geçen işe kadınların da başvuracağını tahayyül bile edilmemesi alışıldık bir durum.

EMO'nun internet sayfasında sadece üyelerinin erişebildiği, şifreli bir “İş-Mühendis”³ alanı bulunmakta ve bu sayfaya firmalar iş ilanlarını bırakabilmektedirler. EMO Kadın Komisyonu'nun aldığı karar doğrultusunda 2012 yılından beri bu ilanlar, içeriğinde cinsiyetçi bir ibare olup olmadığı kontrol edildikten sonra yayına açılmaktadır. İlanı veren firmayla görüşülerek, ilanın, cinsiyetçi

2 <https://www.tmmob.org.tr/hukuk/yonetmelikler/tmmob-cinsiyet-ayrimciligi-takip-sekreteryasi-kurulus-ve-calisma-yonergesi> Madde 8.5.

3 <http://www.emo.org.tr/kariyer/indexcv.php>

ibare kaldırıldığı takdirde yayımlanacağı bildirilmektedir.

Bugüne kadar firmalarla yapılan bu görüşmelerde; “şantiyede kadının çalışmasının zor olacağı”, “il dışı görevlere kadınların gidemeyeceği” gibi gerekçeler öne sürülmüş ya da kadın mühendisin akla getirilmediği “isterlerse başvurabilecekleri” firmalar tarafından belirtilmiştir. Görüşmelerde ikna edilen firmaların ilanları, bu ibareler olmaksızın yayımlanmaktadır.

Yetersiz de olsa iş ilanlarındaki ayrımcılığa karşı yasal düzenlemeler var. İş alanlarındaki cinsiyet ayrımcılığı, Anayasa’nın eşitlik maddesine, İş Kanununa, Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırıl-

ması Sözleşmesi’ne, Avrupa Birliği mevzuatına ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) belgelerine aykırı, Ceza Yasası’na göre de suç unsurudur. Ancak bunların takip edilmesi, insan kaynakları yöneticilerinin bilinçlendirilmesi, sektörlerin bu konuda duyarlılığının oluşturulması, toplum tarafından kanıksanmasının sağlanması yine kadınlara düşmektedir. Erktolia’nın başardığı değişiklik, TMMOB Cinsiyet Ayrımcılığı Takip Sekreteryası’nın kurulmuş olması ya da EMO’da sürdürülen uygulama oldukça küçük, olumlu adımlar fakat bu sorunun tamamen ortadan kalkması daha fazla ve uzun soluklu çalışmalar gerektiriyor.

KADIN HABERLERİ

Derleyen: Özlem Özmen

15 Ekim 2016

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın cinsiyetçi açıklamalarına her geçen gün bir yenisi daha ekliyor:

Erdoğan, “**Ne diyordum size hatırlayın. Biz bir gün ölmeyecek miyiz? Öleceğiz. Bir adam gibi ölmek var... Bir şey söyleyecektim ama onu söylemeyeceğim. Bir de madam gibi ölmek var**” dedi.

14 Ekim 2016

Bitlis'in Mutki İlçesi'ne bağlı Özel Köyü'nde bir yıl önce, 14 yaşındayken akrabasıyla imam nikâhıyla evlendirilen Derya B., 15 yaşında hamile kaldı. Bir hafta önce de evde doğum yaptı. Doğumdan bir süre sonra fenalaşan küçük kız, ailesi tarafından şiddetli baş ağrısı, mide bulantısı, kusma şikâyetleriyle hastaneye kaldırıldı. Muş Devlet Hastanesi'nde yapılan kontrollerin ardından beyin kanaması geçirdiği belirlenen Derya, Batman'daki özel bir hastaneye sevk edildi. 11 Ekim Dünya Kız Çocukları Günü hastaneye kaldırılan Derya, iki gün yoğun bakımda kaldı. 14 yaşında evlendirilen Derya, 15 yaşında doktorların tüm çabalarına rağmen kurtarılamayıp yaşamını yitirdi.

11 Ekim 2016

Zonguldak Kozlu İlçesi'nde Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'na ait ve bu yıl açılan Nesibe Hatun Kız Öğrenci Yurdu'nda, bir kız öğrenci erkek arkadaşı tarafından zorla otomobile bindirilerek kaçırıldı. Polisin bir gün sonra yakaladığı şüpheli, çıkarıldığı nöbetçi mahkeme tarafından adli kontrol şartıyla serbest bırakıldı.

Yurtta daha sonra bir kızın daha otomobile kaçırıldığı iddiaları üzerine öğrenciler yurdu boşalttı. 4 günde 2 kız öğrencinin kaçırıldığını ve yurdun bulunduğu mahallenin de تنها olmasından dolayı can güvenliklerinin olmadığını ileri süren yaklaşık 250 öğrenci, alkışlarla ve sloganlar atarak eylem yaptı. Dört saat süren eylem, İl Emniyet Müdürü Osman Ak'ın, bina önüne polis ekibi koyarak öğrencilere güvenliklerini sağlayacakları sözü vermesi üzerine sona erdi.

06 Ekim 2016

Polonya'da 1993'ten beri kürtaj, sadece fetüsün ciddi zarar gördüğü ya da kadının hayati tehlikesi olduğu durumlarda ya da ensest ve tecavüz sonucu hamileliklerde uygulanabiliyor.

Polonya'da zaten çok kısıtlı durumlarda izin verilen kürtaj uygulamasının 23 Eylül'de bu gibi durumlarda dahi yasaklanmasının parlamentoda kabul edilmesi üzerine, Polonyalı kadınlar tüm ülkede greve çıktığı.

Polonya'da kadınların ortak mücadelesi, ülkede kürtajın tamamen yasaklanmasını öngören yasa tasarısını alt etti. Başkent Varşova'da ülke genelinde onbinlerce kadının siyahlar girerek katıldıkları kürtaj yasağını protesto eylemi, kürtaj yasasını destekleyen iktidar partisinin yanısıra muhalefet partilerinden birçok milletvekiline geri adım attırdı.

Bu eylemlerin ardından parlamentoda yeniden oylanan yasa tasarısı 352'ye karşı 58 oyla reddedildi.

02 Ekim 2016

Manisa Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Manisa Fatih Parkı merdivenlerini rengârenk boyayarak "Kadınların 10 Temel Mücadele Alanı" ile ilgili bilgi verdi.

Fatih Parkı merdivenlerini gök kuşağı renklerine boyayarak her bir basamağına kadınların karşılaştığı sorunları yazan platform üyeleri daha sonra şu açıklamalarda bulundu:

"10 temel mücadele alanımız için, özgürlüğümüze kast edilen bugünlerde 30 ilde eylemdeyiz, tüm illerde bir araya geliyoruz.

1. Boşanma hakkımızı elde etmek için;
2. İdam değil "Özgecan Yasası" için;
3. Nefret cinayetlerinin son bulması için;
4. "Cinsel şiddete çözüm" diye sunulan "Hadım Yönetmeliğinin" kaldırılması için
5. Çocuk istismarını durdurmak ve AYM kararının iptali için;
6. İşyerinde tacizin son bulması için;
7. Üreme hakları, siyasette ve her alanda kendi kararı için;
8. Okurken ayrımcılığa, şiddete uğrayan ve eğitimden mahrum bırakılan öğrenci kadınlar için;
9. Kadınlar için hayati olan laiklik için;
10. En çok kadınları vuran savaş ortamına karşı mücadeleye devam edeceğiz."

27 Eylül 2016

Sosyal hayatın çoğu alanında yer alabilmek için erkek akrabalarının izni gereken Suudi Arabistanlı kadınlar, erkek vasiliğine karşı internette imza kampanyası başlattı.

Kampanyanın Suudi Arabistan'da erkeklerin kadın hayatı üzerindeki kontrolleriyle ilgili yürütülen en büyük imza kampanyası olduğu belirtildi. Kampanya kapsamında kadınlar "Ben kendimin vasisiyim" yazan bileklikler takıyor.

Vasilik düzeninin değişmesi talep edilen; 14 bin Suudi kadının adı ve soyadını kullanarak imzaladığı dilekçe elden Kraliyet Mahkemesi'ne verilmek istendi, ancak mahkeme dilekçenin posta ile gönderilmesi tavsiyesinde bulundu. Binlerce Suudi kadın da adını gizleyerek kampanyaya destek verdi.

25 Eylül 2016

Türkiye genelinde 28 şehirde belediyelerinden uygun bisiklet politikaları hazırlayıp uygulamaya geçirmesini isteyen binlerce kadın meydanları doldurdular.

24 Eylül 2016

Cumartesi Anneleri. Tam 600 haftadır çocuklarının, yakınlarının faillerinin yargılanması için bir araya geliyor ve dünyanın belki de en uzun süren direnişini sergiliyorlar.

23 Eylül 2016

İran'ın dini lideri Ayetullah Hamaney imzasıyla, toplumda yozlaşmaya yol açtığı gerekçesiyle kadınların bisiklete binmesi yasaklanmıştı. Fetvada, kadınların bisiklet sürerken erkeklerin dikkatini çektiği, bunun 'kadınların iffeti'ni bozduğu söyleniyordu.

Bu kararın ardından İranlı bir anne ve kızı bisiklet üzerinde bir video çekerek, bisiklet sürmenin hayat tarzları olduğunu ve fetvaya uymayacaklarını anlattı.

Bu paylaşım, İranlı kadınların karara karşı tepkilerinden sadece biri oldu. Sosyal medyada 'İranlı kadınlar bisiklete binmeyi seviyor' etiketiyle fotoğraflarını paylaşan kadınlar fetvaya karşı çıktı.

17 Ağustos 2016

Rio Olimpiyat Oyunları'nda ülkesine 'kadınlar 100 metre sırtüstü' dalında bronz madalya kazandıran Çinli yüzücü Fu Yuanhui, bugüne dek herkesin bildiği bir gerçeği dünyaya haykırdı.

Rio de Janeiro'da devam eden Olimpiyat Oyunları'ndaki 'kadınlar 4x100 metre karışık bayrak yarışını' dördüncü sırada tamamlayan Çin'den Fu Yuanhui, müsabakanın ardından gazetecilere yaptığı açıklamada, takım arkadaşlarını hayal kırıklığına uğrattığı için özür diledi. 20 yaşındaki Çinli yüzücü performansının neden düşük olduğunu ise bugüne dek hiç kimsenin yapmadığı şekilde açıkladı: "Reglim dün başladı, o yüzden de yorgun hissediyorum. Ama bu bir bahane değil. Yeterince iyi yüzemedim."

Fu'nun bu sözleri, kadın sporcuların hareket kalitesini doğrudan etkileyen adet kanamalarına ilişkin konuşmalarının tabu olduğu bir ortamda, haliyle çokça ses getirdi.

20 Haziran 2016

Adana'da kendisine şiddet uygulayan kocasını öldürdüğü gerekçesiyle 15 yıl hapis cezasına çarptırılan Çilem Doğan 50 bin lira kefalet şartıyla tahliye edildi.

Evliliklerinin ilk gününden beri eşi Hasan Karabulut'tan şiddet gördüğünü belirten, polise yaptığı şikâyetlerden sonuç alamayan Çilem Doğan, geçen temmuz ayında eşini silahla öldürmüştü. Doğan, gözaltında olduğu sırada gazetecilerin soruları üzerine, "Hep mi kadınlar ölecek? Biraz da erkekler ölsün" demişti. Ömür boyu hapis cezası istemiyle yargılanan Doğan'a, 'haksız tahrik' ve 'iyi hal' indirimleriyle 15 yıl ceza verilmişti.

Diken'e konuşan Doğan'ın avukatlarından Cemre Topal, ailenin 50 bin lira kefalet ücretini denkleştirdiğini söyledi. İşlemleri tamamlanan Doğan, tahliye edildi. Doğan'ı Tarsus Kadın Cezaevi önünde ailesi karşıladı.

BİR KADIN ÖYKÜSÜ

Ruhsar Kazak

Bu yazı tamamen benim deneyimlerimden oluşmaktadır. Sadece beni bağlamaktadır. Özellikle geçmişte bir yerlerde teğet geçtiğim kadın gruplarında mühendis kadınlar olarak karşılaştığımız olumsuz tepkileri paylaşmak istedim. Burada amacım “Mühendislikte Kadın” konusunda o tarihlerde bize en yakın grupların bakış açılarını yansıtabilmek. Bir anlamda “Mühendis Kadınlar ” olarak sorunlarımızın, diğer kadınlarla da, mühendis erkeklerle de farklılık taşıdığını vurgulamak. Bizlerin varlığı bir anlamda “ayırıcılık”. Alışılmış ilişkiler içinde birileri kalkıp ‘kadın başına mühendis’ oluyorlar. Oldularsa da ‘zaten sorunları da olamaz, para da kazanıyorlar, çalıştıkları yerlerde mevki-leri de var.’ diyebiliyor. Benim hayat hikâyemden de göreceğiniz gibi en iyi koşullarda bile “kadın” olmanızdan dolayı özel bir mücadele vermeniz gerekiyor.

Özgün alanlarda (mühendis kadınlar, firma sahibi kadınlar vb.) kadın örgütlenmeleri, bireylerin tek başlarına verdikleri bu mücadelelere en azından moral desteği sağlayacaktır. Nüfusun yarısı olan kadınların mülk edinmede, şirket yönetmede, ülke yönetmede, kısacası insanların kaderini belirleyen her alanda temsil oranları nüfus içindeki yoğunlukları ile denk hale gelene kadar sorun devam ediyor demektir. Temsil oranındaki düşüklük sadece kadınlar aleyhine bir durum olmayıp “kadın bakış açısının duyarlılığını” alamayan bir toplumun kaybı niteliğindedir.

Doğumum sırasında babam, Çorum Çimento Fabrikası'nda görevliymiş. Bütün geleceğimi çizen meslek seçimimde bu durumun da etkisinin olduğunu düşünüyorum. Ben 3-5 yaşlarındayken Türkiye Çimento Sanayi Genel Müdürlüğü'nde görevli kadın mühendisler, Çorum'a geçici görevle gelirlerdi. O yıllarda "Ne olacaksın" diye sorulduğunda, "Hem mühendis, hem anne olacağım" diye cevap verdiğimi hatırlıyorum. Her ikisini de oldum. 37 yıldır anneyim ve 32 yıldır mühendisim. Oğlum da mühendis oldu. Sonuç: Kızların meslek seçiminde de, erkeklerin de kadınları bu mesleklerde kabullenmelerinde, tanıdıkları pozitif örneklerin etkisi çok önemli. 1980-1991 yılları arasında babamın taahhüt firmasında çalıştım. Önce her işte bulundum (sekreterlik, muhasebe, teknik grup) 1985 yılında ise ilk şantiyemde görev aldım. Babanızın firmasında bile olsanız "kadın" olduğunuz için şantiye işi alamıyorsunuz. Babamın firmasında okul stajımı Samsun-Ladik Çimento Fabrikası'nda yapmıştım. O şantiyede görevli mühendis bana hemen bir rol biçmişti: "Siz de okul bitince bir proje firmasında iş bulursunuz".

1984 yılında üniversiteyi bitirip Devlet Hava Meydanları Genel Müdürlüğü'nde çalışmaya başladım. O yıllar çalıştığım grubun atıl bir dönemiydi. Boş geçen günlerimde teknisyenler için cihaz kullanım yönergelerini tercüme etmeyi iş edindim. Hem ben cihazları tanıyordum, hem de bir işe yarıyordum. O sıralar babam Ankara'da büyük bir iş almıştı. Mühendis arıyorlardı. "Ben geleyim" diye teklif ettim. Babam, benim devlet tecrübesi edinmemi gerekli gördü. 8-9 ay sonra yapacak bir iş bulamayıp ayrılmaya karar verdim. İş aramaya başladım. Beni kararlı görmeleri üzerine, babamın firmasına gelmemi teklif ettiler. Şantiyeleri dolaşılıyor, yapılan işleri izliyor, babama rapor hazırlıyordum. Ankara şantiyesinin başına (Benim tecrübe edinmem gerektiğini düşünerek)

benimle aynı dönemde Fırat Üniversitesi'nden mezun olmuş birisini koymuşlardı. Olayların seyri beni ilk şantiyeme götürdü. İşin başındaki mühendis aniden ayrıldı. Şantiyede bir elektrik kazası yaşandı. İdare acilen sorumlu bir mühendis atanmasını istedi. "Yeni bir mühendis bulunana kadar geçici görevle" şantiyeye gidebildim. Ben işe kısa sürede adapte oldum. İdare memnun. İşçiler kısa sürede beni kabullendi. Sonunda "sürekli" kılındı görevim.

Mesleki uygulamanın doğrudan içinde bulunmanın keyfi beni müthiş enerjik kılmıştı. Yaklaşık 6 ay boyunca hafta sonları dâhil çalıştım. İşin ilk etabının tesliminin zamanında olmasını, idarenin işten memnun kalmasını sağladım. Bu görevim sırasında meslektaşlarım dışında "kadın" olmamdan dolayı ciddi bir tepki almadım. Meslektaşlarımın (O dönemde Ankara Batıkent'te diğer şantiyelerde çalışan mühendisler ve İdare Kent-Koop'ta çalışan mühendisler) bazıları "Bu şantiyede bir kadın görev yapıyor muyuz görmeye geldik" diye ziyaretime gelirlerdi (Afrika'dan getirilmiş, soyu tükenmekte olan bir hayvanı görmek için gelir gibi). Bazıları daha ileri gidip "Kadın şantiye işi yapabilir mi yapamaz mı" tartışmasına girerlerdi. İlk bir iki tartışmadan sonra "Valla babam beni yolladı 'git şantiyenin başında dur' dedi. Ben de duruyorum" diyerek tartışmalara son verdim.

Bu dönemde insanlardan gülümseten tepkiler de aldım. Bir gün kullandığım binek araba bozuk, iş alanında mesafeler çok uzak, kamyonetle gitmek zorunda kaldım. O yıllarda Batıkent komple bir şantiye görünümünde. Yaz günü üzerimde bir tişört var, kısa siyah saçlıyım. 200'lük Dodge kamyonette direksiyondayım. Cam açık. Geçtiğim yol üzerinde çalışan üç ameleden birisi arkadaşlarına seslendi "Anaa adama bakın ne kadar da kadına benziyor." Bir zaman sonra arkadaş olduğumuz Kent-Koop yöneticilerinden birisi şu itirafta bu-

lunmuştu: “Ruhsar Hanım geçmişte işe başvuran kadın mimar-mühendisleri almamıştım. Sizi tanıdıktan sonra düşüncem değişti” (O dönem kadın mimar-mühendisler şantiyede işe başlamışlardı). Sonuç: İş alanlarında pozitif örnekler diğer kadınların önünü açıyor.

1986 yılında Ankara’da ilk kadın toplantılarından birisine katıldım. Ankara’da Amerikan Kültür binasında “Kadın Sorunları” konuşulmak üzere toplanılmıştı. “Kadının ezilmişliğinin” tarihinden günümüze birçok şey konuşulduktan sonra “Ne yapabiliriz?” sorusunu sorup cevap aramaya başladılar. Birisi bir fikir attı ve birçok kişi destekledi. Fikir şu idi: “Kadınların kabul günü toplantısına gidilecek, orada propaganda yapılacak”. Bana göre yanlış bir düşüneydi bu. Kabul günü yapan kadınlar konumlarını kabullenmiş, kocalarına dayanmış yaşayan kadınlardı. Söz aldım. “Kadının iş hayatında varlığı, mesleğini yapmasının önemi” üzerine bir konuşma yaptım. Kendi deneyimlerimden söz ettim. Oldukça olumsuz tepkiler gösterdiler. Ben kısa saçlı ve kot pantolonluymuşum. Erkek görünümündeymişim. Kadınlar şantiyelerde çalışmalıymış ama mini etek de giyinebilmeliymiş! (O gün şantiyeden çıkıp toplantıya gitmiştim. Doğaldır ki şantiyede her yere kolay inip çıkmak, işçilerin arasında, tozun toprağın içinde rahat çalışabilmek için uygun bir kıyafet giymiştim) “İşini yaparken kadınca tepkiler gösterebilmeli, gerekirse ağlayabilmeli, gerekirse bayılabilmeli” imiş. (Örnek olarak o dönem bir ilçede savcı yardımcısı olarak çalışan bir kadın arkadaşımın hayatından kesitler anlatmıştım.) Bir sonraki toplantılarına katılmadım.

Sonuç: Kadınlar mesleklerini yaparken cinsiyet sınırlamalarına karşı durmadıkça gerçek eşitlik sağlanamaz.

Artık firmada da şantiyeciliğim kabullenilmişti. Erzurum, Urfa, Adana, Hatay birçok ilde iş yaptım veya gidip-gelip işleri takip ettim. Bu arada evliliğim bitmiş, ailemin daha yakınında yaşar olmuştum. Boşanmış kadının aile tarafından kol-

lanması gibi bir denetim giderek benim için sıkıcı hale dönüşmüştü. On beş gün şantiyeye gidiyordum, artık o kadar alışmışlardı ki aramıyorlardı bile beni. On beş gün Ankara’da kalıyordum. Bir akşam arkadaşarımla buluşup bir yerlere gitsem ailede sorun haline geliyordu. Bir seferinde babama “Bana işinizi, paranızı, şantiyenizi, elemanlarınızı emanet ediyorsunuz, beni bana mı emanet edemiyorsunuz” diye sorduğumda “Haklısın” demişti. Ama ön yargıları onları da dolayısıyla beni de rahat bırakmıyordu. Bu dönemden beni gülümseten bir olayı

anlatmadan geçemeyeceğim. Adana Osmaniye Şehir Elektrik Şebekesi işini yapıyoruz. Ankara-Osmaniye arası yolu sık sık yalnız başıma otomobile gidip dönüyorum. Bu arada yolda sürekli aynı yerlerde mola veriyorum. Pozantı’da bir tesiste yemek yiyor, arabamı yıkıyor, benzin alıyorum. Fatura almamdan, sürekli gelmemden beni aşağı yukarı tanıyorlar. Bir seferinde yılbaşı dönemi benzin aldım, faturamı alırken yılbaşı eşantıyonları verdiler. Yola çıktım. Tesisten çıkmadan arkamdan ısıklarla durdurdular, birisi koşarak bana geldi. Daha güzel eşantıyonları uzattı “Patronumuz yeni yılınızı kutluyor” dedi. Sonuç: Kadınların

iş yapması, mücadele etmesi genellikle toplum tarafından saygıyla karşılanıyor.

Lisansüstü eğitim almak için Almanya'ya gittim. Bir yıl Almanca öğrenmenin yanı sıra durup düşünme fırsatını elde ettim. Kaldığım üniversitenin profesörlerinden "Teknikte Kadın" konulu çalışmaları olan (Bir dönem üniversite rektörlüğü de yapmış) mimar bir kadınla yakın diyalog kurmam; bu konuda okumama, yaşadıklarımı düşünsel olarak yorumlamama, bu meslekte "kadın" olmanın olumsuz etkilerini görmeme yardımcı oldu. Almanya'dan (diplomamızı denk kabul etmemeleri, iki yıl lisans dersi almam gerekmesi üzerine) biraz Almanca öğrenerek döndüm. Ankara'da bir firmada işe başladım. Oğlumla birlikte kendi evimizde yaşamaya başladık. Oğlum özel bir kolejde eğitim alıyordu. Ancak benim bulabildiğim işler proje ve müşavirlik işleri idi. Ve oğlumun eğitimini, yaşamımızı sürdürmeye yeterli değildi. Kimseden destek almaksızın mevcut birikimimle iki yıl idare ettim. Bu dönemde Elektrik Mühendisleri Odası'nda (EMO) bir Kadın Komisyonu oluşturduk, projeler geliştirdik. EMO Dergisi'nde yayınladık. Projelerin bir bölümünü kısmen gerçekleştirdik. Başbakanlık Kadın Müsteşarlığı'na projelerimizi sunduk. Çok beğenmelerine rağmen, ciddi bir maddi destek veremediler. Bu dönemde (1990'ların ortası) Başbakan Tansu Çiller'in kitle örgütleri ve meslek kuruluşlarına çağrı yaparak Ankara'da şık bir otelde yaptığı Kadın Kurultayı'na EMO Kadın Komisyonu adına katıldık. Gruplar halinde projeler ve görüşler anlatılırken biz de EMO'daki projelerimizi anlatmaya çalıştık. Konuşmamızı tamamlamadılar. Gerekçe "Mühendis kadının ne sorunu olur ki, zaten toplumda bir yer edinmiş, para kazanmaktalar." (Amerikan Kültür'deki toplantının bir benzeri daha!) O yıllarda toplumdan önde düşünen kadın gruplarının düşünce düzeyleri maalesef "dayak yiyen, sokağa atılan kadını kurtarma"dan öteye geçemiyordu. Sonuç: Kadın-erkek eşitliği her alanda, iş hayatı, politika, sanat dahil toplumun her alanında sağlan-

madıkça ezilen dayak yiyip sokağa atılan kadınları "kurtarmak" mümkün değildir. Kadın kendisini önce beyin olarak erkeklerle eşit görmelidir.

Şansım yardımcı oldu. Nihayet bir şantiye işi alabildim, Türkiye'nin büyük inşaat firmalarından birisinde. Hem de Rusya'da. Hayatımın bu dönemini Rusya, Libya, Mısır, Kazakistan'da şantiyelerde çalışarak ve müthiş keyif alarak geçirdim. Yeni deneyimler kazanma ve mesleki tatminin yanı sıra hem daha iyi kazanıp oğlumun eğitimini tamamlayabildim, hem de farklı ülke kültürlerini yakından tanıma fırsatım oldu. Rusya ve Kazakistan'da kadınların inşaatın birçok bölümünde işçi-teknişyen-mühendis olarak çalıştıklarını ve başarılı olduklarını gördüm. Örneğin bir şantiyede boru izolasyon ekibimizin tamamı kadındı. Oldukça da başarılıydılar. İnşaat sektörü denildiğinde toplumda ilk akla gelen "bedenen çalışma" oluyor. Teknolojinin geliştiği, iş makineleri ile çalışıldığı günümüzde yanlış bir düşünce. Tarlada çalışabilen kadın, neden inşaatta boru izolasyonu yapmasın? Artık bu pozisyonda kabullenilmiştim. Son işimde bir inşaat firmasında gelebileceğim en üst noktaya geldim: Tüm şantiyelerin elektrik işlerini koordine eden Elektrik İşleri Müdürlüğü. Artık hiç kimse "Kadın şantiyecisi olabilir mi olamaz mı?" tartışması yapmayı düşünmüyordu benimle.

SSK'dan emeklilik tarihimin dolduğu 2000 yılında bir zamanlar oldukça ısındığım taahhüt işlerini yapmak üzere babamın eski firması ile aynı unvanı verdiğim kendi firmamı kurdum. Oğlum da elektrik mühendisi olacaktı. Babamdan oğluma aktarabileceğim bir deneyim devralmış, onu büyütüp geliştirmiştim. Altı yıldır kendi firmamla yoluma devam ediyorum. Türkiye'de, kriz ortamında, inşaat sektörünün sürekli küçülerek gittiği ve rekabetin çok keskinleştiği bir dönemde, "erkek dünyası" olarak bilinen bir alanda "kadın girişimci" olmanın sıkıntılarını yaşadım. İşe başladığım ilk üç yılda, ortalama parasal değeri 1 milyon dolar civarında 100'ün üzerinde taahhüt işine

teklif verdim. Bazıları kendi kendilerine bile itiraf etmedikleri önyargılarla iş vermekten kaçınırken, fiyatım uygun bulunduğu halde açıkça “Ama o kadın” denilerek iş verilmediği bile oldu. Beni tanıyıp güvenen bazı arkadaşlarımın iş imkânları daraldığı için iş veremediklerini görürken, bazı arkadaşlarımın “yeniden ücretli çalışma” önerilerine kulaklarımı tıkadım. O dönem Almanya’da otomasyon sistemleri üzerine yüksek lisans eğitimi alan oğlumun “Anne sen bu piyasaya göre temiz kalıyorsun, ayak oyunlarını bilmiyorsun, bırak bu işi” değerlendirmesini bir yönü ile doğru bulmama rağmen, kendi yolumdan dönmedim. Tıpkı şantiye işi almaya çalıştığım ilk dönem gibi bu dönemde de yeterince sebatlı davranırsam sonucun değişeceğine inanıyordum. Sonuç: İsteddiğiniz bir işi ancak kararlı bir mücadele ile alabilirsiniz.

Karşılaştığım önyargılar bu konuda araştırma yapmama yol açtı. Başka kadınlar ne yaşıyorlar? İnternette yaptığım araştırmalarda bu konuda Amerika’dan örnekler buldum. Amerika’da, Alaska’da iş yapan “Tundra Rose” adlı kadın sahipli inşaat firması ile ilgili bulduğum makale beni etkiledi. Birçok inşaat firmasının web sayfasında “Women Owned Company” olduklarını belirttiklerini gördüm. (Bir dönem firmada üçü mühendis olmak üzere beş kadın bir arada çalışmamıza rağmen Türkiye koşullarında firmamı “kadın firması” diye adlandırmayı aklıma bile getiremezdim.) Ama Amerika’da “Certification for Women Owned Businesses” diye bir sertifikasyon olduğunu, bunu veren “Women’s Business Enterprise National Council” diye bir kurum olduğunu ve bir kısmını iş piyasasından tanıdığımız 700 büyük kuruluşun bu sertifikayı tanıdığını, kadın firmalarının projelerine sponsor olduklarını şaşırarak ve sevinerek gördüm. (Kaynak <http://www.wbenc.org/>) Son üç yılda Türkiye’de inşaat sektörünün canlanması, yatırımların artması firmamın iş potansiyelini olumlu olarak etkiledi. Ne yazık ki kriz arasında birlikte olduğum kadın mühendis arkadaşlarım dağıldılar. (Dostluğumuz

devam ediyor ama başka yerlerde yollarını çizdiler.) Onların yerini oğlum ve kriz dönemi bir biçimde paralel çalıştığımız meslektaşlarım aldı.

Yaşam öykümü ve kabaca deneyimlerimi sizlerle paylaşmak istedim. Bizler birçok engeli aşmış mühendis-mimar unvanı alabilmiş kadınlarız. Bu alanda kendi işini yapmak isteyenlerimiz de çıkabilir. Kadın Mühendisler Grubu’nun “İşe alınma” konusunda ayrımcılığa karşı mücadelesini takdirle izliyorum. Bunun yanı sıra ileriki dönemde (şu anda nasıl olacağını net olarak düşünemediğim) “kendi işini yapan kadınlar” konusunda hedefler koymasına da “iş hayatında genel ayrımcılığa” karşı bir mücadele olarak, başka iş kollarındaki kadınlar için de öncü olacaktır. Belki ileride bu konuda özgün çalışma yapan kadın örgütlenmeleri çıkacaktır. Kim bilir belki de Türkiye’de de “Kadın Sahipli Firma” logosu, bu tip hedefleri olan kadın örgütlenmelerine ve kadın sahipli firmalara destek veren firmalara “Destek Logosu” bir gün yapılabilir. Neden olmasın?

Sonsöz: Yaklaşık 10 yıl önce yazdığım ve dergimiz için güncellediğim bu yazıyı, özel olarak kadın gruplarında mühendis kadınlara bakışı aktarabilmek için sizinle paylaşmak istedim. Bizler şantiyede, plajda, tango gecesinde ne giyilmesi gerektiğini bilen ve uygulayan kadınlarız. Yazının yazıldığı tarihten bu yana direkt saha işi yapmam ve pozisyonumun da sağladığı kolaylıkla daha şık ve kadınsı giyinebilmeye başladım. Giyim-kuşam konusunda şekilci bakmamak, insanları bir bütün olarak anlamaya ve tanımaya çalışmak görüşümü tekrarlamak istiyorum. Bir de unutmayalım ki odalarımız ve TMMOB bu toplumun ilerisinde düşünen insanların yönetiminde. EMO çevresinde görüşlerimi paylaştığım erkek arkadaşlarımla genelde sorun yaşamadım. Yanımızda, yakınımızda bulunan kadınlar ve erkekleri anlamaya, etkilemeye ve birlikte davranmaya çalışmakta yarar var. Zaten bu toplum içinde güncel tabirle “elitist bir azınlığız”.

SÖYLEŞİ: EŞCİNSELLERİN KURTULUŞU HETEROSEKSÜELLERİ ÖZGÜRLEŞTİRECEKTİR

Röportaj: Emel Akpınar

Söyleşimizin ilk bölümünde¹ Kaos GL'den Remzi Altunpolat ile cinsel yönelim kavramı, heteronormatif sistem, sosyal hayatta Türkiye Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Transgender ve İnterseks (LGBTİ) kişilerin yaşadıkları hak kayıpları gibi genel konular üzerine konuşmuş ve LGBTİ'lerin belli yaşam tarzlarına ve alanlarına hapsedilmemesi gerektiği, farklı kültürel sosyo-ekonomik sınıflardan insanlar oldukları üzerinde durmuştuk. Remzi Altunpolat söyleşimizin ikinci bölümünde sorularımızı söyle yanıtladı.

Buradan militarizme geçelim. Bu kadar heteroseksist bir dünyada, militarizm içinde var olmak ya da ondan muaolmanın eşcinsel erkekler ve trans kadınlar için oldukça zor olduğunu söyleyebilir miyiz?

¹ EMO Kadın Bülteni Nisan 2015 http://www.emo.org.tr/ekler/bd62783d2d38530_ek.pdf?dergi=990

Tüm dünyada militarizm ataerki kurumların başında. Türkiye'de de "Her Türk asker doğar" ve her erkek doğan asker olur. Erkek, ailesini koruyacak güçlü-sert özellikleri askerlikte kazanır. Ordunun iç mantığı açısından zaten erkek olmayan askerlik yapamaz. Egemen algıya göre eşcinsellik, kadınsılıkla / efeminelikle / erkekliliğini kaybetmiş olma hali ile özdeşleştirildiğine göre, eşcinsel erkeklerin askerlikten çürük raporu almaları için istenen şey efemine olmaları, kadınsı davranışlar sergilemeleridir (kadınsı ne ise...). Bir de cinsel ilişki esnasında pasif olduğunuzu göstermeniz beklenir, bir tür penetre etme ile... Çünkü penetre eden iktidarda olandır.

Cinselliği eşit yaşamayı beceremediğimiz için

sistemin mutlaka bir iktidar ögesi tanımlaması gerekiyor diyebilir miyiz? Bu noktada aslında heteroseksüellik açısından da bir fark yok. Baktığımızda, bu sorgulama alenen özel hayatın ihlali. Anayasaya aykırı.

Kuşkusuz. Almanya’da yapılan bir haberde TSK’nın eleştirilmesi nedeniyle “Artık bu boyutta istemeyelim bari” dendi. Ancak yine de feminen olduğunuzu göstermeniz gerekiyor. 50’lerden kalma, ABD’de McCarthy dönemi muhafazakârlığının ürünü olan Minnesota testi ve DSM2 denilen “eşcinselliği cinsel bozukluk olarak tarifleyen” hükümler uygulanıyor. Askerlik şubesinde, hastanede, heyet önünde yaşadığınız şiddetin boyutunu düşünün. Çürük raporu almakla da bitmiyor. Bir iş yeri sorduğunda, eşcinsel olduğunuzu söylemeniz tekinsiz bir durum. İşe girip girememe ya da işten atılma korkusu yaşıyorsunuz. Kamu görevi için de “Neden askerliğini yapmadın?” diye sorulacak. Bu işleri yapmak istiyorsanız paşa paşa gidip askerliğinizi yapacaksınız.

Translar açısından da durum farklı değil. Nereyse trans olmanız isteniyor. Aynı testlere maruz kalabiliyorlar. Mesele ikna olmak değil, o nefreti kusmak, bedel ödetmek: Madem askerlik yapmayacaksınız bütün bunlara maruz kal... Aradaki fark, eşcinseller için “cinsel bozukluk”, translar için “ileri derecede cinsel bozukluk” şeklinde sınıflandırma yapılması.

Peki, bütün bu kuşatılmışlığın içerisinde örgütlenmek, dayanışmak adına neler oluyor?

Kolay olmuyor, ancak önemli aşamalar kaydedildiğini düşünüyorum. Yaklaşık 20 yıl önce Türkiye’de LGBTİ hareketinin ortaya çıktığı zamanlarla aynı değil. O günlerde az sayıda aktivist birbirini bir yerlerde bulur, buralardan kovulur ya da kovulmayı göze alır, eşcinsel dostu denen belli

mekânlarda bir araya gelirdi. KaosGL’nin fotokopi fanzin olduğu bir dönem...

Kaos GL bu anlamdaki ilk örgütlenme mi?

Hayır. Ankara’da Kaos GL, İstanbul’da Lambda İstanbul eş zamanlı iki yapı. 1980’e kadar götürülebilecek “bir araya gelme”ler var. Darbe öncesi İzmir Çevre Sağlığı Derneği’nde İbrahim Eren etrafında kapalı tanışma toplantıları yapan, 85’lerde eski sol, anti-militaristler, feministler, yeni sol ve yeşillerin oluşturduğu Radikal Demokratik Yeşil Parti Girişimi önemli. Ana akım medyada “eşcinseller parti kuruyor” şeklinde yansıtıldığı için birçok LGBTİ oradan ayrılmış. 1987’de transların açlık grevi var. Sokak Dergisi’nde, Nokta’da LGBTİ sayfaları var. 80’lerin sonuna doğru İstanbul’da Yeşil Bizans var. Ancak bunlar sonuçlanmamış örgütlenmeler. 1993’te Ankara’da Kaos GL ve İstanbul’da Lambda İstanbul kurulunca “kendi adıyla” ortaya çıkan bir tarihten bahsedebiliyoruz. 1996’da ilk kez 8 Mart, 2001’de KaosGL’nin 1 Mayıs’a çıkması... Ama bunlar hep çıkalım/ çıkmayalım diye tartışılan zamanlar.

LGBTİ hareketinin 1 Mayıs’taki varlığı dikkat çekici. Neticede alandaki insanların politik bir duruşu olduğu aşikâr; ama çoğunun gizli maço olduğunu da söyleyebilir miyiz?

Valla açık maço! İlk yürüyüşe çıktığımızda “Ulan bu ibneler de nereden çıktı” bakışlarıyla karşılaştık. Egemen sol anlayışın LGBTİ’lere nasıl baktığı ayrıca konuşulmalı. Ayrıca medyanın “Aaa bu renkli tipler ne kadar ilginç, renkli bayraklarıyla geldiler, şen insanlar” şeklindeki algısı ve bunu bir “değişiklik, enstantane, hoşluk” gibi tanımlaması...

...ki aslında, her şeyimizi grileştirmeye çalış-

tıkları bu dünyada, o renkli duruş çok kıymetli. Renkli olan her şey bir nevi göze batmaktır ve göze batmaktan korkmamak çok ciddi bir politik duruştur.

Egemen algıda o renklilik bir tür “hafiflik” kodlamasının sonucu. Eksantrik tiplerin geldiği, ama çok da ciddiye alınması gerekmeyen bir şey... Alttan alta bir alay etme hali...

Hippi felsefesine de “çiçek çocuklar” denmişti. Bütün bunlar aslında bir değersizleştirme çabası olsa gerek.

Art alanı açısından baktığımızda hakikaten ayrımcı. Bu ortamda, yine de 2005 ve 2006’da KaosGL ve Lambda İstanbul dernekledi. Üniversitelerde de lezbiyen-gey toplulukları (Legato) vardı. 2000’lerin başında İzmir’de Siyah Pembe Üçgen ve 2007-2008’de Diyarbakır’da Piramit GL örgütlendi. Piramit GL sonra Hejin oldu, Hebin’ü dönüştü. Kendi içinden bir de Keskesor kuruldu. Bugün 2 örgütlenme var orada. (Diyarbakır’ın lokasyon olarak önemine değiniyorum). Bu arada hukuksal problemlerle karşılaşıldı. Lambda İstanbul ve Siyah Pembe Üçgen hakkında ahlaka mugayir olmaktan kapatma davaları açıldı. Kaos GL’nin dergisi poşette satıldı. Poşetten kurtuldu ama pornografi sayısı dağıtılmadan toplatıldı ki mesele aslında pornografiyi tartışmaktı. İçinde pornografik bir şey yoktu. Derginin genel yayın yönetmeni mahkemeye çıktı. Bunların mevcut muhafazakâr iklim içerisinde yine yaşanmaya çağının garantisi yok. Örneğin Bülent Arınç LGBTİ örgütleri için “Demirtaş’a oy verenler” dedi. “GL Kaos diye bir örgüt var, benim pornoma dokunma dedi” diyor. Baktığınızda ne olacağı belirsiz. Fakat LGBTİ örgütlenmeleri zaman içerisinde güçlendi. 90’larda Kaos GL’nin başladığı “Eşcinsellerin Sorunları ve Toplumsal Çözüm Arayışları Sempozyumu” buluşmaları gerçekleşti. Lambda İstanbul’un 2003’ten sonra yapabildiği yürüyüşler 30-40 kişi başlayıp, 2007’den sonra artan

katılımla devam etti. 2014’te 70-100 bin gibi rakamlar söyleniyor. Onur haftaları, Mersin’de 7 Renk, Adana’da Queer Adana, Dersim’de Roştıya Asme, Malatya’da Malatya Gençlik İnisyatifi... 2007’de Bilgi Üniversitesi’nde Gökkuşluğu Kulübü büyük tartışma yarattı, YÖK’e şikâyet edildi; ama kuruldu.

Peki, Queer kavramını biraz tarifleyebilir miyiz? LGBTİ ile ilgili tüm çalışmaları mı kapsıyor, yoksa Queer teorisinin daha farklı bir alanı mı var?

Üçlü bir tanım şeklinde kullanılıyor değişik yerlerde. Birincisi şu; LGBTİQ, yani ardına eklenen bir kategori. İkincisi ise LGBTİ ve ek olarak devam eden, hepsini kapsayan bir şemsiye kavram. Üçüncü bir tanım ise sınırları silen, sabit bir heteroseksüel yahut eşcinsel kimliği kabul etmeyen, cinsel kimliklerin tecrübelerine göre değiştiğini söyleyen, bir tanımlamaya girmek istemeyen, kategorileri reddeden, bunların bir iktidar rejimi sonucu olduğunu söyleyen akademik/teorik ve politik bir hat.

Bu kendiyile çelişebilecek bir kavram değil mi? Tanımları, kavramları, sınırları reddederek yola çıkılsa da analiz edildikçe kendi sınırlarını oluşturması muhtemel...

Aslında her tür iktidarlaşmayı reddediyor. Bir merkez tanımlamıyor. Var olan merkezi parçalamak istiyor. Herhangi bir cinsel kimliği getirip merkeze koymuyor. Cinsel benlik, cinsel yönelim, cinsel kimlik arasında bir tür zincir olduğunu reddediyor. Kadın-erkek kategorilerini reddediyor. Feminizm de cinsiyet ayrımının toplumsal olarak kurgulandığını söylüyor: “Cinsiyet toplumsaldır. Anlamın, kültürün, tarihin öncesinde herhangi bir cinsiyet yoktur.” diyor. Vajinasına ya da penisine bakarak bir kişiye kadın ya da erkek demiyor. Muğlak, istikrarsız ve anarşist. Normatif olanı yıkmaya kaygısı var. Yıkarken de yerine yeni bir “normallikler rejimi” koymak istemiyor. Onur Haftası kapsamında görebildiğin gey ekonomisini/turizmini ve eşcinsel

evliliklerin de heteroseksüel evlilikler gibi kurum-sallaşmasını reddediyor. Peki, mücadeleye “esas” teşkil edecek bir kimliği ortadan kaldırdığında ne olacak? Yani LGBTİ’ler bu verili sistem içerisinde nasıl kendi kimlikleriyle var olacaklar? Ayrımcılık nasıl engellenecek? Queer aslında bir belirsizliği ifade ediyor.

Benim durduğum nokta pratik ve politik olarak şu: Birincisi kimliğim, egemen olana karşı yönelteceğim bir silahtır. Çünkü kimliğim reddedilmektedir. Dolayısıyla önce kendi adımla çağrılmayı istemek, egemen olanı aşındırmak önemlidir. Kendi kimliğime el koyacağım, “Ben varım” diyeceğim. İkincisi, bunu egemen sisteme doğrultabileceğim bir silaha dönüştürecek; ama orada kalmayacağım. Dolayısıyla üçüncüsü kendimden de özgürleşeceğim. Her anlamda bu böyle: Kürt’sem Kürt kimliğimden, eşcinsellem eşcinsel kimliğimden özgürleşme, bir şeye hap-solmama olarak görüyorum. Baktığımızda feminizmin, siyah hareketinin ya da başka kurtuluş mücadelelerinin de derdi böyle özcü bir kimlik yaratmak değil. Tamamen aslında kadın, erkek vb. kategorilerin ortadan kalktığı bir dünyayı amaçlıyor. Onlarla buluşmaktır derdimiz, Queer hattında da bu olmalı. Dolayısıyla, LGBTİ+Q tanımı bana anlamlı gelmiyor. Kapsayıcı bir şemsiye olarak kullanılabilir mi, bu tartışılabilir.

Onur Yürüyüşü ve LGBTİ hareketi –sosyal medyanın da etkisiyle- Gezi döneminde bir görünürlük kazandı. Peki, hareketin içinden bakınca bir “Gezi öncesi / Gezi sonrası” var mı? Çok şey değişti mi Gezi döneminde?

Kaos GL ve Lambda İstanbul uzun süre çalışmalar yaptı. Ayrıca İzmir’de Baki Koşar anısına etkinlikler yapıldı. Bunlar aktivistlerin öğrenip güçlendiği, Türkiye’nin toplumsal politik gündemine bağ kurup tartıştığı zeminler oldu. İstanbul’daki Onur Haftası’na katılım 2007’den sonra zaten giderek artıyordu. 2012’deki yürüyüşte 15-20

bin kişi olduğu söyleniyor.

Gezi’de tamamen yeni bir şey ortaya çıktığını düşünmüyorum açıkçası. Gezi süreci, Türkiye’nin yakın tarihindeki en büyük toplumsal kalkışmalarından... Kentsel hareketleri ve her anlamda yeniliği de içeren bir hareketti. Ancak Gezi bir anda ortaya çıkmadı. Yıllardır Türkiye’de olan Tekel direnişi, HES mücadeleleri, LGBTİ mücadeleleri, Antikapitalist Müslümanların ortaya çıkması gibi süreçlerin de birikimi vardı. Tabi bu söylediğim İstanbul ve Ankara’ya dair. Gezi derken yine aslen İstanbul üzerinden konuşulabilir; ama her yerde aynı değil. Demek istediğim, sonuçta 3-5 kişinin çıkması başka bir şeydir. Örneğin Mersin, Adana, Antakya’da, Kürt ya da Arap Alevi nüfusun daha etkin olduğunu gördük.

Gezi’de üç tane çok belirgin grup ortaya çıktı: LGBTİ’ler, Antikapitalist Müslümanlar ve taraftar grupları. Antikapitalist Müslümanlar önemli bir görünürlük elde etti; ama geniş kitleleri etkileyemedi. Söylemini sola doğru yöneltti ve muhafazakâr kesimdeki etkisi sınırlı kaldı. Taraftar grupları yaratıcılık açısından önemliydi. Asıl büyük kazanımı sağlayan LGBTİ’ler oldu denebilir. Ancak LGBTİ hareketi Gezi’den sonra ortaya çıkmış, Gezi’yle var olmuş gibi bir algı oluşması yanlış.

Onur Yürüyüşü’nü Gezi süreci ile duyan büyük bir kesim yok mu?

Öyle düşünmüyorum. 1 sene öncesinde 15-20 bin gibi bir sayıdan bahsediyoruz. Evet, Gezi’den sonra bir sıçrama yaşandı. Başka politik hareketler, sol politika, odalar, sendikalar vs. çok daha kolay telaffuz etmeye, yakından bakmaya ve hatta kendi içinde LGBTİ’lerle ilgili çalışmalar yapmaya başladı. Bu inkâr edilemez. Fakat hareketin tümüne bakınca, ilmek ilmek örülen bir şey. Gezi sırasında belli hareketlerle yan yana gelmiş, karşılaşmış oldu. Nicel anlamda ve örgütlenme alanı açısından genişledi. Mesela bir “Kürdistanlı LGBT” oluşumu

ortaya çıktı. 2011'den beri HDP'de yer almaktaydı, CHP'de de 7 Haziran seçimlerine gidilirken bir etki yarattı. Ancak hareketin bütün sürecini hesaba katmadan "Gezi öncesi tamamen farklı bir durum vardı, sonra çok daha farklı bir hale dönüştü" şeklinde anlaşılmalı. Tam da anlattığım gibi, 20 yıllık bir mücadelenin sonucunda bu noktaya geldi. 1 Mayıs'ta, Irak'taki Savaşta Hayır Platformu'nda, Güler Zere Platformu'nda var olduk. Sendikalarla ve sol hareketle bir şeyler yapmaya çalıştık... Bir de nicelik ve görünürlük açısından yaşanan sıçramanın niteliğe dönüşmesi ayrıca tartışılmalı.

Peki, buraya kadar geldiğimiz noktada eklemek istediklerin neler?

LGBTİ hareketi güçlü bir biçimde yoluna devam ediyor. Türkiye'deki muhalefet bunu görmeye başladı. Artık sendikalarda, Kamu Emekçileri Sendikası Konfederasyonu (KESK) ve Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİTİM SEN) içerisinde yaptığımız çalışmalar var. Daha önce TMMOB Mimarlar Odası'yla çalıştık. Türk Tabipleri Birliği ile artık yavaş yavaş bir şeyler yapıyoruz. Şimdi Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası ve Tüm Belediye ve Yerel Yönetim Hizmetleri Emekçileri Sendikası (TÜM BEL-SEN) ile bir şeyler yapacağız. Yani bu alanı genişletiyoruz. Ayrıca cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığının anayasaya girmesi önemli. Dünyada ilk olarak Güney Afrika'da ve sonra da Ekvator'da anayasaya girmiş. Ekvator'da yerli halkla yan yana durmuş. Güney Afrika'da ise ırkçı rejime karşı siyahlarla, Afrika Ulusal Kongresi içerisinde yer almış. Bu tarihi bilmek lazım. Dolayısıyla LGBTİ hareketinin Türkiye'de de toplumsal muhalefetin yanında yer alması önemlidir. Bundan özellikle toplumsal muhalefetin diğer bileşenleri bir tür ders çıkarmalı ve LGBTİ'lerle kurulacak ilişkiyi güçlendirmelidir. Amerika'da yaşıyormuşuz gibi değerlendiriliyor. Türkiye'deki LGBTİ hareketi liberalmiş gibi düşünülüyor. Türkiye'deki kolay

yaftalamalardan biridir bu. Son yıllarda çok yaygınlık kazandı. Nedir liberal olan? Onu tartışmak gerekir. LGBTİ hareketi talepleriyle, politik gündemiyle, yer aldığı bağlam açısından yürüdükleri açısından, müttefik olmaya çalıştıkları açısından hiçbir biçimde liberal değildir. Bu tür klişe, homofobik, heteroseksizmin ürünü olan şeylerden uzak durmak gerekir.

LGBTİ'leri hakikaten homojen görmemek gerekir. İçerisinde Müslüman, milliyetçi, ulusalcı, her kesimden insan vardır. Ontolojik olarak devrimci de değildir; ama hareketin durduğu yer ve politika bellidir. Ataerkiye, militarizme, ırkçılığa, nefrete karşıdır. Toplumsal barıştan yanadır. Yüzü genelde ilerici devrimci demokrasi güçlerine dönmüktür. LGBTİ'ler, LGBTİ'ciler vb. hani böyle bir örgüt, dernek ya da parti gibi adlandırılmasından rahatsızım. Yanlış kullanılıyor, dile öyle yerleşiyor. Mesela cinsiyet olarak yazılıyor bazen. LGBTİ diye bir cinsiyet yok. LGBTİ diye tek bir kişi de yok. Bir kişi aynı anda hem lezbiyen, hem gey, hem biseksüel, hem trans olamaz. Zaten şu "birey" meselesi de problemlidir. Kadın birey, Kürt birey, sosyalist birey, çevreci birey demediğimize göre LGBTİ birey de olmaz.

Bu da bir nevi kadın-bayan meselesi gibi... Bir insana gey, lezbiyen, transseksüel demek bilinçaltında kaba algılanıyor olabilir mi?

Evet, güzel bir örnek verdin. Ne olduğu çok bilinmiyor. Böyle söylersek bunu anlayanlara "Biz bunlardan yanayız" mesajı veririz. Anlamayan, karşı olup da sorun çıkartacak olanlara da söylersek bir şey anlamazlar. KPSS ya da bir şirket adı gibi... Lezbiyenler, geyleyler, biseksüeller, translar, interseksler olarak söylemek gerek. Varsın uzun olsun. Doğru kullanmakta fayda var. Bir de birey derken, sanki tekil bir varlık/vaka gibi ele alınıyor. Belli bir ortaklığı olan, bir ezilme/dışlanma/ötekileştirilme ya da bir kimlik itibarıyla bir araya gelebilecek bir topluluk olduğu göz ardı edilmemeli.

Önümüzdeki dönemde Elektrik Mühendisleri Odası çatısı altında da çalışmalar yapmak isteriz. Aslında karma bir ortamda çalışmak doğru olur, ancak şu an daha çok Kadın Komisyonu çalışmalarında dile getirebiliyoruz. Bu konuda ne söylemek istersin?

Mühendisler genelde homososyal bir ortamda. Bu ortamlar homofobinin en yüksek olduğu ortamlardır. Çünkü erkekliği gösterme, erkek ho-

mososyalliği, aynı cinsten insanların bir arada bulunduğu yerlerdir; ama aynı zamanda da homoerotik ilişkilerin de yoğun olduğu yerlerdir. Tabii kimse bunlar üzerine konuşmak istemez.

Umuyoruz ki birlikte tartışmaları açar ve mühendislik alanında homofobi ile mücadele ederiz. Bize zaman ayırdığın ve çok kıymetli bilgiler verdiğin için çok teşekkürler.

Remzi Altunpolat

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yaptı. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Yüksek Lisans Programı'nda ders aşamasını tamamladı. Gazi Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi olarak çalıştı. Eğitim Sen Ankara Üniversiteler Şubesi yönetiminde ve Eğitim Sen Yükseköğretim Bürosu'nda görev aldı. Şu anda Türk Eczacıları Birliği'nde araştırma uzmanı olarak çalışıyor.

Pembe Hayat, Kaos GL ve Uluslararası Af Örgütü'nde gönüllü olarak çalıştı. Geçtiğimiz yıldan bu yana Kaos GL Genel Sekreterliği görevini yürütüyor. Halkların Demokratik Partisi (HDP) kurucu üyesi ve hâlihazırda Parti Meclisi üyesi.

Konuşmacı olarak pek çok panel, konferans, sempozyum, söyleşi ve eğitime katıldı, çeşitli yayın organlarında yazıları yayınlandı. Kaos GL, Kaos Q+, Praksis, Yaşayan Marksizm, Eleştirel Pedagoji dergilerinin yayın kurulu üyesi.

Toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsel kimlikler, feminizm, erkeklik, LGBT çalışmaları, Queer teori, eğitim ve sağlık politikaları, sendikal hareketler, insan hakları, sosyal ve siyasal teori başlıca ilgi alanları arasında yer alıyor.

BU DA MI GOL DEĞİL?

Emel Akpınar

“Heykeli dikilecek kadınsınız!”

Bu cümleyi başka şartlar altında duymuş olsaydım, muhtemelen bir hafta ağzım kulaklarımda gezerdim. Lakin nezaketiyle annelerimizin takdirlerini toplamayı iş edinen bir sunucu, yarışmada sorduğu “altıpas” sorusunu bildiğim zaman telaffuz ettiğinde, uğradığım dumuru zapt etmek için çok çabalamıştım. Ofsayt kuralını bildiğimi söyleseydim kim bilir ne iltifatlara daha mazhar olacaktım...

Kendimi bildim bileli sporla ilgilenen, TRT'nin sınırlı sayıda kanalında bulunduğu hemen her müsabakayı izleyen, basından spor dünyasını takip eden bir çocuk oldum. Farklı spor dallarının kural-

larından, güncel olaylarına kadar pek çok konuda bilgi sahibi olmadan, maç izlemekten keyif alan bir yapım vardı.

Evde babamla futboldan tenise, basketboldan buz patenine, olimpiyatlara kadar envai çeşit spor olayını takip ederken pek bir sorun yaşamazdım. Zira tek çocuk olma sıfatıyla “evin hem kızı hem oğlu” olma hakkım vardı. Maçları annemle izlemiyor olmam ayrı bir ‘arıza’, ancak yazının devamını kafamda kurguladıkça, tekrara düşmemek adına konuyu irdelemiyorum.

O günlerde babamdan öğrendiğim en önemli şey, her sene “Dört Büyükler” dışında en iyi oynayan Anadolu takımlarını desteklemektir. Spor

endüstrisinin sadece futbola spor muamelesi yapmasının da temelinde yatan bu “güç ve para” sevdasını böyle aştığımı sanıyorum. Bugün de hala Passolig’den öndeki son sezona ait Gençlerbirliği kombine kartımı cüzdanımda gururla taşımaktayım!

Tabi “bir evin bir kızı” bile olsam, sokağa çıkınca işlerin tozpembe olmadığını söylemeliyim. Bebeklerle de oynadığım dönemlerde, mahalledeki oğlan çocuklarıyla futbol oynama çabalarım tam bir azaba dönüşmüştü. Çok görmüyorum, onlar da çocuktular ve kadın bedenine yabancıydılar. Yine de ben senelerce kambur duracaktım, bombeleşmeye başlayan memelerimle bir daha dalga geçilmesin diye... Bedenimle barışma hikâyemi belki bir başka zaman yazarım. Bu yazıda, “Sen kızsın, oynayamazsın” denilerek kaleye konmuş olmamdan bahsetmek daha yerinde. Kim bilir belki harika bir ön libero ya da forvet olacaktım; röveşata goller atacaktım!

Ofsayt kuralını bildiğim gerçeği ise katiyen sorgulanamaz!

‘...da neden bir kadın, ya da aslında genel olarak bir insan, ofsayt kuralını bu kadar bilmek zorunda olsun ki...’

O yıllarda kafama kazınan, çocuk aklımla bile içimde çılgın bir bulantı hissi uyandıran Fanatik Gazetesi reklamları vardı. Dört “büyük” takımın taraftarlığı üzerinden kurgulanmış birer pazarlama dehasıydı bu reklamlar... Ve ayrıca bugün dozu nu artırdıkça artıran o eril düzenin inşasında da büyük pay sahibi...

“Doğuştan” fanatik bir oğlan bebeğin penisi illa ki babasının tuttuğu takımın renklerinde olacaktı. Neticede erkek adamın erkek oğlu olur ve fanatizm de baba oğula geçerdi. “Ailecek” fanatik olmamız için kadının yataкта erkeğin altında yer alması, evin erkeğinin derin derin soluyarak, iktidarını en pornografik şekilde duyurması ve kadının tırnaklarını

kocasının tuttuğu takımın renklerine boyaması şarttı. Bir kadın nasıl kocasından farklı bir takımı tutardı! “Hasta” fanatik bir adam ölüm döşeginde dahi olsa, kanı yine takımının renklerinde akardı. Zira kan ve ırk çok önemliydi. Tabi maçlarda elinde copuyla pis pis sırıtan polisimiz de “gizli” fanatik olabilirdi. Yeter ki dışında o iki renk olsun...

Her şey bir “rengini belli etme” meselesiydi daha o günlerde bile... Sadece bugünkü kadar açık sözlü ve fütursuzca ifade edilmiyordu bu...

Tabi milyarlarca doları transferlere harcayacak

parası olmayan, “ezik, zavallı” Anadolu takımlarının renklerine bürünmeyecektik. Dört büyükler hep oradaydı... Güçlünün yanında olma hastalığına çok daha önce yakalandığımızın resmidir belki de bu reklamlar...

Eril sistemin kendini var etmesi, kadını ikincil hale getirip erkeği üstün kılması için en önemli öğelerden biri olan heteronormatif sistemin etkilerini elbette görüyorduk reklamlarda. Sonuçta bir kadın ve bir erkek tanımlamadan erkeği nasıl daha üstün olarak nitelendirebilirdik ki... Efemine hakem temalı banka reklamında Ferhan Şensoy bile bu tongaya düşmüş görünüyordu. Gerçi burada haksızlık etmek istemem. Halen bu reklamın mevcut duruma gizliden gizliye gönderme yapmış ve hakem ögesini ironik olarak kullanmış olabileceği konusunda emin olamıyorum...

Günümüze dek uzantıları süren medya geleceğinin son örneği, ilhamını bir eril küfrün kısaltmasından alan AMK gazetesi olup, kendilerini kronik maço ilan ediyorum!

Derken günler günleri kovaladı ve tam futboldan başka bir gündemimiz olmayacak derken, sevdiğim adıyla Efes Pilsen’in, şimdiki zoraki adıyla Anadolu Efes’in, Avrupa başarıları geldi. İnsanımız sonunda basketbolla tanışmıştı. Bolca Amerikalılaştığımız günlere yelken açtık. Artık tribün amigolarının yanı sıra salonlarda mola ve devre aralarında boy gösteren “fıstık gibi kızlar” vardı. Zaman içinde diğer spor dallarında da bireysel çabaların ürünü olan başarılar geldikçe, futbol-halen “en” olmayı başarsa bile- artık tek değildi.

Kadınların spor yapmaya hiç bir zaman gerçek anlamda özendirilmediği tespitini yapmak çok acımasız olmaz. Teşvik edilsek bile daha çok zarif, estetik yanları olan jimnastik, tenis, buz pateni gibi alanlara yönlendirildik. Erkek zihniyetler kadınları “seyretmek” istiyordu çünkü... Takım sporlarında kadınlarımızın kazandığı önemli başarıların takdir

edilme süreci de erkeklere nazaran çok daha uzun ve meşakkatli oldu.

Tüm bu mesafeler kat edilirken, aklımdaki en derin ve hiç itiraf edemediğim soru ise şuydu: Neden kadınların basketbol maçlarındaki mola-larda ortaya bir grup erkek çıkıp dans etmez, seyirciyi coşturmaz? Evet, “ponpon kızlar” gibi bir “ponpon oğlanlar” grubu neden hiç olmadı? Biri bu sorunun cevabını acilen vermeli.

Mevcut sistemin böyle bir anlayışta olmasını beklemiyorum elbette. Olsa bile erkeklerin ortaya atılması olsa olsa Haka dansı kapsamında vücut bulacaktı. Sonuçta ponponlar bizim “ağır ve kaslı abilerimize” ters!

Erkeklerin güç göstermesi, koşup smaçlar vurması, arada kadınların çıkıp “güzellik ve estetik danslar” sergilemesi tam da toplumsal cinsiyet algımızın layığı değil mi? Ponpon kızların neden tombik olmadığını sormamıza gerek var mı bilemedim şimdi... Neticede kadın, bedeniyle erkeği eğlendirip gaza getirecek bir cinsel meta. Tabi burada yine heteronormatif sistemin öngördüğü üzere, erkek sadece kadını / kadın bedenini beğenebilir varsayımından yola çıkılmış. Neresinden tutsak elimizde kalır bir sistem!

Günümüzde maçlara daha çok kadının gitmesi, tribünlerde ve spor salonlarında “kızlı erkekli” maç seyredilmesi olumlu bir gelişme olsa da, Türkiye Futbol Federasyonu’nun bazı cezai yaptırımlarıyla kimi cezalandırmaya çalıştığı konusunda şüphelerim var. Disiplin Kurulu tarafından takımlara seyircisiz maç oynama cezası verildiğine sıkça tanık olurken, bir anda baktık ki sadece kadın ve çocukların alındığı maçlar dönemi başlamış.

Bir takıma güçlü kuvvetli, sesi çıkan, alım gücü -ve dolayısıyla fanatizm değeri- görece fazla olan erkek taraftarlarının yerine “kıymetsiz” addedilen kadın ve çocukları reva göre federasyon, açıkça

ayrımcılık yapmakta. Her şeyden önce bir taraftarı diğerine göre daha değerli kılmak, sporun her kuralında teşvik edilmeye çalışılan adalet ve eşit haklara sahip olma kaygısıyla çelişkili.

“Fair Play” alenen federasyonun kendisi tarafından yerle bir edilmişken, Gezi sürecinde taraftar gruplarının yaratıcı eylemlilikler sergilemesi sonucu hükümet boş durmadı ve taraftarı fişleme çabalarına Passolig uygulamasıyla resmiyet kazandırdı. Kişilerin kimlik bilgilerini tutmayı hedefleyen, koltuk numarası uygulaması ile maçlarda alınan kayıtlardan yapılacak kimlik tespitlerini kolaylaştırmayı amaçlayan bu sistemin “Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi (bkz.6222 sayılı Yasa)” ile uzaktan yakından ilgisi olmadığı, sahalamızda görmek istemediğimiz olayların yaşanmaya devam etmesiyle tescillendi.

Halen bazı taraftar gruplarının statlara gitmeyi bırakarak tepki gösterdiği bu uygulama sürmekte. Passo-Faşşolig öncesi son sezonda aldığım kom-

bine kartım ise uygulamanın biteceği o kutlu güne dek benimle kalmaya devam edecek.

Yine de sahalamızda görmek istediğimiz hareketlerin olmadığını söyleyemeyiz. Ankara'nın güzel insanları “Ferman padişahın, sahalalar bizindir” diyerek oluşturdukları lige “özgürlük” kavramından yola çıkan bir isim vererek düzene karşı direnmeye kararlı. Kadınların ve eşcinsellerin rahatlıkla yer bulabildiği bu ligde önce dayanışma ve dostluk, sonra azim ve mücadele var. Küfür yok, para yok, şike yok. Her geçen gün çevremizi kuşatan erkek egemen sistemin ortasında, kelebek olup konduğu bir çiçeği koklamak gibi Özgürlük.

...ve işte daha çocukluktan beri bastırılmak istenen kadınlığımızın küçük bir hikâyesi... Yine de ben hala rakip kaleye kadar topu sürüp kaleyle karşı karşıya kalmak istiyorum:

Bu da mı gol değil?

KADIN VE MOBBİNG

Selda İlgöz

Mobbing (bezdiri) genel olarak iş yaşamında belli bir süre devam eden ve periyodik olarak yaşanan süreç olarak açıklanmaktadır. Bir davranışın mobbing olarak kabul edilebilmesi için süreklilik ve benzer tipte olması gerekmektedir. Normal bir çatışmayla psikolojik tacizi ayıran en temel nokta, taraflar arasındaki güç dengesizliği ile söz konusu davranışların hangi sıklıkta gerçekleştiği ve süresidir. Psikolojik tacizde ısrarla tekrarlanan ve sürekli devam eden davranışlar söz konusudur.

Ekonomik veya sosyal kaygılar ile bir araya gelen birbirinden farklı pek çok insanın bulunduğu, belirli bir standardizasyonun olmadığı, sistemselsel veya hukuksal boşlukların olduğu iş ortamlarında, işçiler kişilere endeksli uygulamalar ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum bazen hataların kişisel gayretler ile kapatılması, **bazen de kişi-**

lerin ellerindeki güç ve yetkiyi kötü kullanması manasına gelmektedir.

Yetki sahibi kişi ya da kişiler zaman zaman kendi çıkarları doğrultusunda hedef aldıkları kişi ya da kişilere psikolojik şiddet uygulayarak onları sindirme, dışlama veya etkisizleştirme yoluna gidebilirler. Bu durum mobbing diye adlandırılan; özellikle hiyerarşik yapılanmış gruplarda ve kontrolün zayıf olduğu örgütlerde, gücü elinde bulunduran kişinin ya da grubun, diğerlerine psikolojik yollardan, uzun süreli sistematik baskı uygulanması şeklinde ortaya çıkabilir.

Konu ile ilgili yapılan araştırmalar göstermiştir ki en kısa mobbing süresi 6 ay, genel de ortalama süre 15 ay, kalıcı ağır etkilerin ortaya çıktığı dönem ise 29-46 aydır. Kadın Erkek Fırsat

Eşitliği Komisyonu (2011), çoğunlukla kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda, eğitim ve sağlık alanında çalışanların mobbinge ve ayrımcılığa sıklıkla uğradığı tespit etmiştir. Genellikle yönetim zafiyetinin ve organizasyon bozukluğunun daha fazla olduğu işyerlerinde disiplin getirmek, verimliliği artırmak, refleksleri koşullandırma öne sürülerek yapılmakta ve meşrulaştırılmaktadır.¹

Mobbing bir ayrımcılık türüdür. Ayrımcılık, belli insan öbeklerinin ayrılaşmasını bilinçli bir biçimde gerçekleştirmeyi amaçlayan bir yönetimin benimsenmesidir. Başka bir deyişle, kişinin diğerlerine nazaran ötekileştirilerek farklı muamele görmesi ve mağdur edilmesidir. Ayrımcılık, kadına yapılıyorsa, cinsiyetine dayalı olarak, erkeğe göre daha olumlu ya da olumsuz ve/veya biçimsel olarak eşitlikçi görünen davranış ve uygulamalar kadın üzerinde ayrımcı etkiler meydana getiren bir eylem olarak görülmektedir.²

Kadına yönelik ayrımcılık, kadının diğer gruba ait olmasından dolayı eşit olmayan ve farklı davranışa maruz kalmasıdır. Kırsal iş yaşamında kadına yönelik ayrımcılık; ataerkil aile ilişkileri içinde cinsiyet ayrımcılığı; eğitim düzeyinde geride kalma, tarlada, bağ ve bahçe işlerinde, hayvancılıkta ağır çalışma koşullarına maruz kalma olarak ifade edilmektedir. Kentsel yaşamda kayıtdışı işte yoğunlaşma; cinsel taciz; ücretlerde eşitsizlik, teknolojik değişim fırsatlarının, kaynakların, ödüllerin cinsiyete göre farklı dağılmasını anlatmaktadır.³

Kadınlar gizli ayrımcılıklarla da karşılaşabilmektedir. Genellikle, kadınların cinsiyet ayrımcılığına maruz kalıp kalmadıklarını değerlendirmek

1 http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor_no_6.pdf

2 Çiğdem Kirel, Fatma Kocabaş, Aytül Ayşe Özdemir, "İşletmelerde Algılanan Cinsiyet Temelli Ayrımcılık: Eskişehir'de Özel Sektörde Bir Alan Araştırması", Çimento İşveren, 5-15, <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale143.pdf>

3 Elif Dikmetaş Yardan, 2009:150), Hastane Çalışanlarında Cinsiyet Farklılığının İncelenmesine Yönelik Bir Uygulama, KMU İİBF Dergisi Sayı 16

için, ücret artışı, terfi gibi sosyal karşılaştırmalar yapılmaktadır. Çalışma yaşamında cinsiyet ayrımcılığının, çeşitli işlerin tanımında toplumsal cinsiyet nitelikleri belirlenerek, profesyonel ve beyaz yakalı iş alanlarının (öğretmenlik, hemşirelik, sekreterlik...) kadınlar için birçok nedenden (kadının uysallığı, tekrarlara katlanabilirliği, ayrıntıdan hoşlanması gibi...) dolayı uygun görülmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda, kadın emeğinin maliyetinin zorunlu olarak erkeğinkinden düşük olduğu olgusu doğal bir kabul görmektedir.²

İş yaşamı büyük ölçüde erkekler tarafından kurulmakta ve onlar tarafından yönetilmektedir. İş yaşamı erkeğin geleneksel toplumsal cinsiyet rolüne göre şekillenmiş olduğundan iş yaşamında ve toplumsal yaşamda kadının yer alması daha zorlu bir süreci gerektirmektedir.

Yapılan araştırmalarda iş yaşamında kadınların mobbinge daha çok maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Birçok mobbing mağduru kadın bulunmaktadır. Bazı ülkelerde bu konuda özel kanunlar veya özel düzenlemeler bulunmaktadır. Türkiye'de ne yazık ki bu konuda özel bir kanun bulunmamakla beraber mevcut kanunlardaki bazı maddeler geniş yorumlanarak, bu alanda koruma sağlanmaya çalışılmaktadır. Özellikle yargının da verdiği emsal kararlar ile bu koruma artmaktadır.

Türkiye'de mobbing alanındaki çalışmalar ve araştırmalar kısıtlıdır. Ankara'da 2010 yılında kurulan Türkiye Mobbing Derneği'nin araştırmaları, mobbing mağdurlarının genelde kadınlar olduğunu gösterir niteliktedir. Derneğin Ankara'daki genel merkezi ile İzmir ve Antalya'daki temsilciliklerine büyük bölümü İnternet üzerinden gelen şikâyetlerin yüzde 66'sının kadınlar, yüzde 34'ünün ise erkeklerden oluşması iş yaşamında kadın üzerindeki mobbingi göstermesi açısından çarpıcıdır.⁴

4 <http://www.milliyet.com.tr/turkiye-de-10-bin-kadin-mobbing-magduru/gundem/gundemdetay/08.03.2012/1512790/default.htm>

İş yaşamında kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığı; eğitimdeki eşitsizlik, iş bulma ve işe alınma, ücret, çalışma koşulları, işyerindeki tutumlar, terfi, işten çıkarma ve benzeri alanlarda ve kimi zaman mobbing ile birlikte kendisini göstermektedir. Kadının iş yaşamında konumlandırılırken, gerçekten ötekileştirilmekte; farklı ve adaletsiz davranış ve uygulamalarla karşılaşmaktadır.⁵

Kadınlar çalışma hayatında ayrımcılık dâhil birçok sorunla karşılaşmaktadır. Ancak buna ilişkin yasaların anlamlı bir desteğini uygulamada görmemekteyiz. Ülkemizde uygulanan mevzuat açısından mobbing kavramı yeni olup buna ilişkin uygulamalar daha çok yargısal içtihatlarla gelişmektedir.

Anayasanın 17 maddesi... “Kimseye işkençe ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”... demektir çalışma hakkı ve ödününü düzenleyen 49. Madde “Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.” Demektedir. Bu nedene de devlet gerek kamu kurum ve kuruluşlarında, gerekse özel sektörde çalışma barışını koruyucu önemleri almak ilgili düzenlemeler yapmak yükümlülüğü altındadır. Yine Anayasanın 10. Maddesi “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir” maddesi gereği ile de kadın ve erkeğin eşitliğini her alanda ve çalışma yaşamında da sağlamakla yükümlüdür.

Anayasadaki eşitlik ilkesinin paralel uygulama-

5 Türeli, N., & Dolmacı, N. (2014). İş Yaşamında Kadın Çalışana Yönelik Ayrımcı Bakış Açısı ve Mobbing Üzerine Ampirik Bir Çalışma. MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ EKONOMİ VE YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ, 2(2). Retrieved from <http://eyad.mu.edu.tr/index.php/eyad/article/view/76>

sını biz 4857 sayılı İş Kanunu'nun 5. Maddesinde görürüz ve burada işverene iş ilişkisinde işçileri arasında eşitlik ilkesi uygulamasını zorunlu hale getirmiştir.

Son yıllarda giderek önem kazanan “onurlu çalışma hakkı”, ulusal ve uluslararası metinlere de konu olmaktadır. 1996 tarihli gözden geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın 26. Maddesi işyerinde çalışanların onurunun korunması amacıyla üye devletleri somut düzenlemeler yapmaya çağırılmaktadır. Türkiye’de Gözden Geçirilmiş Sosyal Şartı, 27 Eylül 2006 tarihli 5547sayılı Kanun ile onaylanmış bulunmaktadır. Böylelikle bu uluslararası metin Anayasanın 90. Maddesi uyarınca iç hukuk sistemimizin bir kanunu olmuştur. Şartın 26. Maddesi çalışanların işyerinde cinsel tacize ve psikolojik tacize karşı korunmasını öngörmektedir.

Ülkemizde, özellikle ekonomik kriz nedeniyle işten çıkarmalar ve bu bağlamda bireylerin işlerini yitirme korku ve endişeleri, çalışanların psikolojik tacizi katlanılması gereken bir süreç olarak görmelerine ve böylece mobbingin etkilerinin daha da ağırlaşmasına neden olmaktadır. 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu yeni olmasına rağmen, işçi sağlığının psikolojik yanı açısından yeterince tatmin edici hükümler içermemektedir.

Avrupa normları da Türkiye için bağlayıcıdır. Avrupa Konseyi Sosyal Şartı'nın onaylanması yanında, AB yönergesi de AB iş hukukunun müktesebatına dâhil olduğu ve tam üyelik görüşmeleri süreci de devam ettiği için Türkiye iç hukukunu bu yönerge ile uyumlu hale getirmek zorundadır. Bu bağlamda, Türk Borçlar Kanununun Tasarısı'nın “İşçinin Kişiliğinin Korunması” başlıklı 417. maddesinde cinsel tacizle ilgili hüküm genişletilerek, “işveren, özellikle işçilerin psikolojik ve cinsel tacize uğramamaları ve bu nevi tacizlere uğramış olanların daha fazla zarar görmemeleri için

gerekli önlemleri almakla yükümlüdür” şeklinde değiştirilmiştir.⁶

19 Mart 2011 tarihindeki Resmi Gazete’de İşyerinde Psikolojik Tacizin Önlenmesi konulu 2011/2 sayılı bir Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır. Kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra özel sektör çalışanlarını da kapsayan genelge kapsamında çalışanların uğradığı psikolojik taciz olaylarını izlemek, değerlendirmek ve önleyici politikalar üretmek üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde Devlet Personel Bakanlığı, sivil toplum kuruluşları ve ilgili tarafların katılımıyla ‘Psikolojik Tacizle Mücadele Kurulu’ kurulacağı ifade edilmektedir. Genelgede çalışanların mobbingden korunmak için alması gereken tedbirlerden bahsedilmektedir (http://www.turkhukusitesi.com/makale_1293.htm).

Günümüzde cinsiyet ayrımcılığını pekiştiren anatomik-biyolojik özelliklerin yanı sıra toplumsal, kültürel ve siyasal düzeyde var olan ayrımcı bakış açılarıdır. Varlığı çeşitli şekillerde görülen bu ayrımcı bakış açılarının etkileri iş ortamlarına da yansımaktadır. Ancak, pek çok kadın iş yerinde bir ayırımın ve mobbingin olmadığını iddia etmektedir. İşyerinde oluşan kültür, kadının bunu benimsemesine ve doğru olanın bu olduğunu kabul etmesine neden olabilmektedir. Çalışan kadınların mobbing ve ayrımcılık davranışlarını algılama konusunda farkındalıklarının da belirgin olmaması toplumsal cinsiyet rollerinin ve toplumun algısının içselleştirilmesi, mobbingin tabiatı gereği kendini hissettirmede, düşünülmediğinde, kadının mobbingi kendini deşifre etmesine sebep olacağı kaygısıyla sineye çektiği, bu konuda yasal haklarının farkında olmadıkları ya da kadınların eğitim seviyelerinin ve bilinç düzeylerinin yüksekliğinin bu tür uygulamalara müsaade etmediği bu alanda yapılan araştırmalarda göz önüne serilmektedir.

⁶ Koçak Orhan, Hayran (2011) Nihal, Çalışma Hayatında Kadına Yönelik Taciz (Mobbing): Kocaeli Körfez İlçesi Örneği, Uluslararası 9. Bilgi, Ekonomi, ve Yönetim Kongresi Bildirileri, Saraybosna Bosna Hersek,

Sonuç olarak; öncelikle bu alandaki boşluğu dolduracak yasal düzenlemeler ivedilikle yapılmalı bilincin yerleştirilmesi içinde konuya ilişkin eğitimler (radyo, tv, gazete gibi yayınlar, konferanslar ve seminerler yolu ile) yaygınlaştırılmalıdır.

İş Kanunu’nun hükümleri doğrultusunda iş müfettişlerinin yapacakları denetimin kapsamı mobbingi içine alacak şekilde genişletilmelidir.

Mobbing nedeniyle işini kaybeden/işten ayrılmak zorunda kalan çalışanların rehabilitasyon sürecinden sonra işe geri alınma zorunluluğu getirilebileceği gibi mobbing uygulayan kişiye de yüksek tazminat yükümlülüğü getirilmeli

İşyerlerinde ayrımcılık ve mobbinge ilişkin uygulama ve davranışların önünü kesmek için, ayrımcılık-mobbing önleme politikası oluşturulması mümkün olmalı, tüm çalışanlara yönelik görev dağılımı, ücretlendirme, yükseltme vb. konularda adalet hâkim kılınmalıdır. Çalışanların mensubu oldukları kuruluşa aidiyet ve çalışma ortamında güven, samimiyet ve neticede verimlilik sağlanabilmesi için kurum/örgüt içi iletişim kanalları her düzeyde açık tutulmalı ve bu durum misyon edinilmelidir. Konuya etik açıdan da yaklaşılarak, kurum, kuruluş ve örgütlerin katılımıyla etik kurullar kurulması ve ayrımcılıkla birlikte mobbinge de yönelik etik kodların oluşturulup gerektiğinde uygulamaya dökülmesi sağlanmalıdır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, çalışma hayatı ile ilgili faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile işbirliği içerisinde girerek mobbing konusunda yazılı ve görsel bilinçlendirme çalışmaları yapmalıdırlar.

BİR VENÜS'ÜN HİKÂYESİ

Melike Özlem Bilgili

**Güney Afrikalı bir kadın.
23 yıllık ömrüne çok acı sığdırmış bir kadın...
Kısacık hayatında çeşitli işkencelere maruz kalmasının öncelikli sebebi bir kadın olması...
Kendi kontrolü dışında gelişen trajedinin kahramanı...
Tarihte Hotanto Venüsü lakabıyla yer almış...
Güney Afrika'dan Khoikhoi – Hotanto adlı kabilenin genetik özelliklerini taşıyarak, kendi dünyası için normal doğmuş bir kadını...
Uygar! Beyaz insanların farklı görünümlülere, kendilerinden olmayanlara yaklaşımını özetleyen bir yaşam öyküsüdür...**

Saartjie Baartman nam-ı diğer Sarah, 1789'da Khoi Khoi Kabilesi'nin (Khoikhoi – Hotanto) genetik özelliklerini, belirgin bir şekilde taşıyarak dünyaya gelmiştir. Bu kabile kadınları tarlada çalışırken bebeklerini kalçalarında taşıyarak iş yapan kadınlardı. Yani büyük kalçalara sahip anatomik yapıları onları kendi toplumları içerisinde beğenilir ve tercih edilir yapıyordu. Sarah'ın yaşadığı yıllarda Avrupa'da kölelik, hala resmi olarak yasaldır. Sarah annesini hiç görmez, babası tarafından büyütülür. Ancak babası da İngiliz ve Hollandalıların koloni mücadelesi esnasında çıkan çatışmada öldürülür. Pieter Cesars adındaki siyahi bir tüccar, onu Cape Town'daki çiftliğinde hizmetçi olarak çalıştırır. Henüz genç bir kızken sömürgeci Hollandalıların ilgisini çeker ve Alexander Dunlop adındaki bir askeri doktor tarafından çok para kazanacağı hayaline inandırılarak, 19 yaşındayken Avrupa'ya götürülür. Saartjie Baartman hiçbir Avrupalıya kesinlikle benzememektedir. Ait olduğu kabilenin genetik özelliklerini taşıyan kadının 1.60 boyu, oldukça çıkıntılı büyük kalçası ve sarkmış devasa bir cinsel organı vardır. Böylece Sarah'nın İngiltere'deki kâbus gibi hayatı da başlar...

1800'lerin tercihi olarak bir ucube şeklinde, müzelerde ve sirklerde sergilenen Saartjie Baartman, çok kısa sürede çok çok ilgi çekmiştir. Avrupalıları birçok yönden hayrete düşüren vücudu, aslında kabilesinin değer verilen bir özelliğidir. Dar kıyafetler giydirilerek, yüzü renk renk boyanan, tüyler takılarak dans ettirilen kadın, kendisini izleyenler tarafından sürekli hakaret, sataşma ve tacize maruz kalır.

Para karşılığı yapılan gösterilerde büyük kalçalarını ve cinsel organını izleyenler ona hakaret eder, taciz eder, kalçasının gerçek olup olmadığını anlamak için ellerindeki cisimlerle dırter, iğne batırır. Topraklarından kopartılan kimsesiz bir köleden, ülkenin en çok konuşulan ünlüsüne dönüşür. Posterleri asılır, adına operalar düzenlenir, çeşit çeşit gösterilere malzeme olur,

karikatüristlerin favori konusuna dönüşür.

Sarah, Londra'daki dört yılından sonra Paris'e götürülür. Burada gezici bir sirk, vahşi hayvan terbiyecisine satılır. Vücudu bilim adamları tarafından incelenir. Onun vücudu üzerinden değerlendirmelerle Avrupa ırklarının üstünlüğünü öven bilimsel makaleler yazılır. Paris'te kendisine her yönden hakaret eden beyaz insanların karanlık fantezilerinin kurbanı olur. Para karşılığı erkeklere satılmaya başlanır. Bu durum insanoğlunun ne kadar ikiyüzlü olabildiğinin bir ispatıdır. Bir kadın değil, bir hayvan gibi gördükleri bu Afrikalı ile cinsel ilişki yaşamak için birçok beyefendi koşarak sıraya girer. Saartjie Baartman, 1816 yılında bir alkolik olarak Paris'te ölür. Ölümünün üzerinden 24 saat geçmeden vücudu Napolyon'un cerrahlığını da yapan, doğa bilimci ve zoolog George Cuvier tarafından resmen doğranır. Cinsel organı ve beyni çıkarılarak Musee de l'Homme'da (İnsanlık Müzesi) sergilenir ve vücudunun içi doldurularak 1976'ya dek halka açık bir şekilde sergilenmeye devam eder.

Henüz 23 yaşındayken alkolizm ve yaşadığı acıların etkisiyle hayatını kaybederken, zengin biri olarak vatanına geri dönme hayalleri son bulmuştur ama ölüm bile onun için huzur anlamına gelememiştir. Bu zavallı genç kadının ölüsü dahi

insanların elinden kurtulamamıştır. Meşhur kalçası ve cinsel organı kesilmiş, özel sınırlarla dolu özel kavanozlarda saklamıştır.

Avrupalıların eğlencesi olduktan sonra, bilim insanlarının elinde bir deney hayvanına dönüştürülmüştür. Vücudunun geri kalanı da mumyalanarak 1876 yılına kadar Paris'te bir müzede sergilenmeye devam etmiştir. 1994 yılındaki Güney Afrika genel seçiminin ardından Başbakan Nelson Mandela, Fransa'dan bir depoya kaldırılan Sarah'ın vücudunun teslim edilmesini istemiş ve ancak 2002 yılında vücudu teslim edilmiştir. Bedeninden geriye kalanlar, doğumundan yıllar sonra doğduğu topraklara kendi halkının gelenekleriyle gömülmüştür.

19. Yüzyıl boyunca ırkçılığın en önemli ve iğrenç konularından birisi olmaya devam etmiş ve siyah kadın cinselliğinin aşağılanmasına alet

edilmiştir.

İnsan hakları ve kadın hakları kuruluşlarının önemli bir referansı haline gelen Saartjie Baartman'ın yaşamı, makalelere, kitaplara, filmlere konu olmuştur.

Not: Başlıkta ve bu sayfada kullanılan fotoğraflar yönetmen Abdellatif Kechiche'nin Black Venus filminden alınmıştır.

Kaynaklar

<http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/996/sinirsiz-zulum-eglen>

[ce-sektorunde-hayvanlar-hayvan-yarislari-sirkler](http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/996/sinirsiz-zulum-eglen-ce-sektorunde-hayvanlar-hayvan-yarislari-sirkler)

<http://sanatkaravani.com/saartjie-baartmana-bakmak-2/>

BİR ONUR MESELESİ: SONSUZA KADAR DAYANIŞMA!

Eylem Ölmezoğlu Poyraz

1980'lerin İngilteresi'nde-
yiz. İngiliz işçi sınıfını çok zor
günlerin beklediğinin adeta ha-
bercisi olan ve henüz bakanlığı
döneminde 7-11 yaş aralığında-
ki çocuklara bedava süt dağıtı-
mını kaldırması ile "süt hırsızı
(milk snatcher)" lakabını alan
Margaret Thatcher'ın Demir
Leydiliğe giden uzun yolunun

bir kesitinde yaşananlara tanık olacağız. Neoli-
beral politikaların baş aktristi, bir dönemi deği-
ştiren-dönüştüren ve şüphesiz bugünün liberal-
muhafazakâr siyasetinin yol haritasını çizen bir
kadın... Burada bir parantez açıp hakkında pek çok
yazı okuduğum merhumenin sendikal harekete ve
sosyalizme verdiği büyük hasar hakkında üç beş
kelam etmek isterdim; ancak İngiliz işçi sınıfının
yüzyılı aşkıncıdır süregelen mücadelesinden İşçi
Partisi'ne, Ronald Reagan'dan (Dönemin ABD

**"Eğer kendinden büyük ve
çok daha güçlü bir düşmana
karşı savaş veriyorsan ve
varlığından bihaber olduğun
biri sana el uzatıyorsa,
işte bu dünyadaki en güzel
duygudur."**

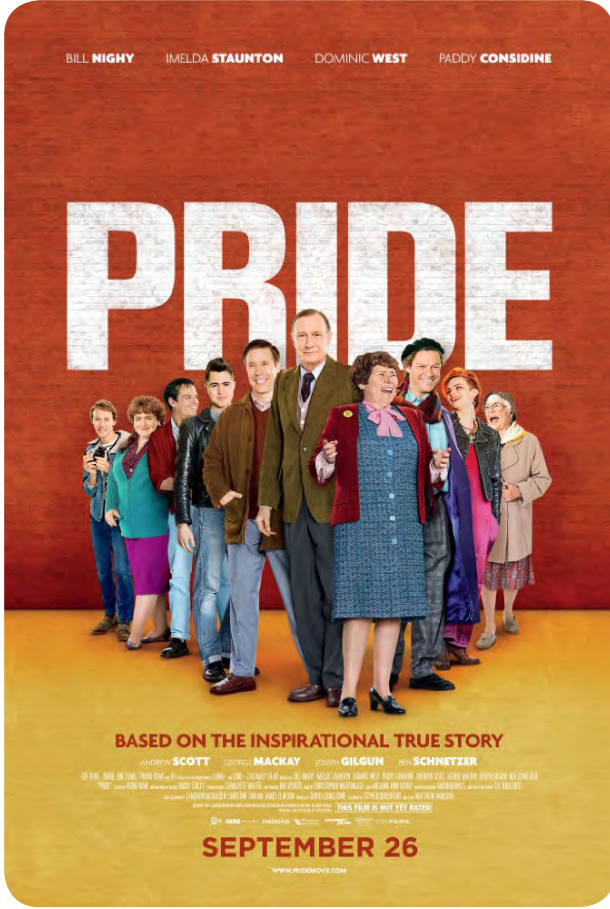
Başkanı) Turgut Özal'a kadar
çok yönlü ilişkiler ve tahliller
gerektirdiği için hiç yelteneme-
dim. Özetle diyebileceğim şu;
mezvu çok derin arkadaşlar!

Yönetmen Matthew
Warchus'un 2014 yılında gös-
terime giren Onur (Pride) filmi,
İngiliz işçi sınıfının eylemlerine

ve polis ile girdikleri çatışma görüntülerine eşlik
eden "Solidarity Forever" marşıyla bizi kendi dün-
yasına davet ediyor. Aman dikkat edelim, marşın
sözleri "spoiler" içerir:

*"Birliğin ilhamı işçilerin kanıyla birleştiğinde,
Hiçbir yerde güneşten daha büyük bir güç kal-
mayacak,
Yeryüzünde tek olup güçsüz kalanı herkes ezabilir
Fakat birlik bizi güçlendirir! Sonsuza kadar Da-
yanışma!"*

Teacher Hükümeti'nin işçilere uyguladığı yoğun baskı politikaları, polis ve işçiler arasında süregelen sokak çatışmaları, maden ocaklarının kapatılması ve akabinde işçilerin kitleler halinde işlerine son verilmesi süreci; 84-85 yıllarını kapsayacak ve İngiltere tarihinin en büyük grevi olacak olan Ulusal Maden İşçileri Sendikası'nın öncülüğündeki, Büyük Maden Grevi'nin fitilini ateşlemiştir. Dönemin şiddet dolu ortamına rağmen maden işçileri özelleştirmelere karşı efsanevi bir direniş ortaya koymaktadır. O günlerde dünya üzerindeki tüm işçilerinin gözünün kulağının bu mücadelede olduğunu tahmin etmek zor değil. Üzerinden 30 yıl geçmiş olmasına rağmen bugün hala bu grevin tartışıldığı ve hatta ülkemiz özelinde Soma Faciası sonrasında maden işçileri

örgütlenmesinde bu pratik üzerinden örnekleme geliştirilmeye çalışıldığını belirtmemiz gerekir.

Gelelim bizim kahramanlarımızın hayatlarına... 84 yılının 30 Haziranında Londra'da Onur Yürüyüşü'ne katılmış olduğumu hayal etsem, filmde gördüğüm eylemlerin başıma geleceğini düşünemezdim. Bir avuç gey ve lezbiyen, oldukça mütevazı denilebilecek bir sayıda katılımla yürüyüş yapıyor ancak onları protesto eden öfkeli insan öbekleri var. Nitekim "muhafazakârlık" ideolojisinin yine ve yeniden suratıma tokat gibi çarptığını belirtmeliyim. Tam bu noktada AIDS'in eşcinsel birliktelikten doğan bir hastalık olduğuna dair inanışın hâkim olduğu 80'li yıllarda, bu algıya karşı yürütülen mücadeleyi anlatan "The Normal Heart (Kalbin Direnişi)" filmi de hatırlamak gerekiyor. "Onur" filminde de böylesi bir dönemin yansımalarına tanık olacağız.

FIVE THOUSAND lesbians, gays and supporters marched through Central London to a festival in Jubilee Gardens the culmination of Pride '85. The support of South Wales miners swelled what was the biggest gay demo for years.

1984 Londra Onur Yürüyüşü'nde, bir grup gey ve lezbiyen aktivist, madencilerle ortak bir düşmanlarının olduğu bilinciyle, 84 Martı'ndan beri yaklaşık dört aydır grevde olan Ulusal Maden İşçileri Sendikası'na destek vermeye karar verir. Böylece asıl hikâyemiz 'Lesbian and Gays Supports the Miners' (Lezbiyen ve Geyler madencileri destekliyor) sloganıyla başlar.

Ellerinde kovalarla para toplayan "Lezbiyen ve Geyler Madencileri Destekliyor" kampanyası aktivistleri, ilk iş olarak topladıkları yardımları yollamak için sendikayı ararlar ancak aradıkları hiç kimse onların yardımını kabul etmek istemez. Alabildiğince eril olan maden işçileri ortamıyla eşcinsel bir grubun bir arada anılması, sendikanın çekinceleri, birbirine yabancı bu iki grubun bir araya gelişi, ilginç ve renkli diyaloglara sahne olur. Birtakım yanlış anlaşılmalara filizlenen ilişkiler sonucu, minibüse doluşan aktivistlerimiz topladıkları yardımları ulaştırmak için Galler Bölgesinde bulunan küçük maden kasabası Onllwyn'e giderler. Burada bir madenci lokalinde işçilerle ilk karşılaşma anlarına tanık oluruz.

Doğrusu işçilerin ve ailelerinin akşamları bir araya gelip tartıştığı, eğlendiği, müzik dinleyip dans ettiği o lokalde bir akşam oturup muhabbetin dibine vurmaya çok isterdim. Filmi izleyenler de

bana hak verecektir. Hayallerimi süsleyen bu lokalde (Onllwyn Miners' Welfare Hall) ilgili internette bakındığımda, buranın 150 yıllık bir tarihi olduğu bilgisine ulaştım. Madenciler 20. Yüzyıl'ın ilk yarısında orada oturup Mao'ya Büyük Yürüyüş için bir tebrik mektubu yazmışlar. O lokalden İspanya İç Savaşı'nda savaşan cumhuriyetçilere tonlarca gıda göndermişler, yine İspanya İç Savaşı esnasında, kasabadaki 18 yaşının üzerindeki istisnasız bütün erkekler gönüllü olarak savaşa gitmiş. Bu detaylar filme yansımaya da aslında enternasyonal bağları çok kuvvetli, mücadele tarihi çok zengin, sosyalist bir topluluktan bahsedildiğini bilmeliyiz.

Gergin başlayan karşılaşmanın ardından gelen ilk yakınlaşmaların, merakla sorulan soruların arasında bir kadının gey bir çiftte sorduğu "Şimdi siz karı-koca gibi beraber mi yaşıyorsunuz? Merak ettiğim bir şey var, ev işlerini hanginiz yapıyor?" sorusu "Ah teyzem, garip teyzem, çileli teyzem" diyerekten iç çekmelerime sebep olmuştur. Dünyanın bütün "ev işçileri" kız kardeşlerim, teyzelerim; birleşin!

Önyargıların aşılması, aslında ortak olan düşmana karşı birlikte mücadele etme kararlılığı, işçiler ile aktivistleri yakınlaştırır. Böylece birbirini o zamana kadar hiç tanımayan iki grup arasında, yıllarca sürececek bir dayanışma başlar. Bu dayanış-

manın bir yıllık zaman kesitini izlediğimiz filmde, Maden Grevi'nin ne yazık ki başarıya ulaşamadığı tarihsel yenilgiye tanık oluyoruz. Böylesi kararlı bir işçi sınıfı var iken ve zafere bu kadar yakın iken grevin başarısızlıkla sonuçlanmasını insan kendine izah edemiyor. O yıllara ışık tutan ve madencilerin gözünden çekilmiş olan “*Still the Enemy Within*” isimli belgeselde, Ulusal Maden İşçileri Sendikası'nın zafere ne kadar da yakın olduğu, ancak devletin ve polisin bu zaferin önüne geçmek için nasıl hukuk dışı davrandığı 30 yıllık devlet belgeleri ile aktarılıyor. Şüphe yok ki eğer grev başarılı olsa idi yalnızca İngiltere'nin değil neoliberalizmin tüm tarihi değişecekti.

Gerçeğimize dönersek; Thatcher'a karşı omuz omuza verilen bu mücadele, İngiltere'de LGBTİ haklarının yasallaşması sürecinde önemli rol oynar. Filmde her ne kadar bu süreç sadece 1985 Onur Yürüyüşü'ne, Maden İşçileri Sendikalarının verdikleri destek bölümüne kadar işlenmiş olsa da 1985'te İşçi Partisi'nin Bournemouth Konferansı'nda tüm Maden İşçi Sendikalarının toplu oyuyla, eşcinsel haklarının parti gündemine alınmasını sağladığını ve LGBTİ'lerin siyasi hakları mücadelesinde yol açıcı bir rol üstlendiğini biliyoruz.

İnternette film hakkında yorumları okurken şöyle bir önermeye denk geldim:

“Onur, yalnızca gey ve lezbiyen bir grup akti-

vistin sınıf dayanışması göstererek grevci işçilerin yanında yer almasının hikâyesi değil. Aynı zamanda, işçi sınıfının yalnızca kendisinin değil, bütün kimliklerin özgürleşmesinin öznesi olduğunu da gösteriyor.”

Bu ifade çok hoşuma gitti, üzerine biraz düşününce daha da çok hoşuma gitti. Buradan hareketle sormadan edemedim, peki bu gey ve lezbiyen aktivistler o günün İngilteresi'nde ne iş yaparlardı? Filmde buna pek değinilmediğini düşünüyorum.

“Lezbiyen ve Geyler Madencileri Destekliyor” aktivistleri hakkında ne bulabilirim diye araştırırken, 30 yıl sonra bu filmin aracılığıyla bir araya gelişlerine, verdikleri röportajlara, tekrar Galler'de buluşmalarına ve buna benzer pek çok habere denk geldim. Ama en ilginç, aktivistlerden biri olan Gethin Roberts'in, geçtiğimiz yıl Türkiye'ye geldiğini ve bir röportaj verdiğini öğrenmem oldu. Verdiği röportajda her ne kadar filmin genelini beğenmiş olsa da şöyle bir eleştirisi var:

“Filmde lezbiyen ve geyler olarak niye ayaklandığımıza dair bir açıklama yok. Sanki Mark birdenbire eline bir kova alıp sokağa fırlamış gibi gösteriliyor. Kuşkusuz böyle olmadı. Biz bir grup genç gey ve lezbiyen olarak hâlihazırda bazı sol partilerde yer alan, aktif sendikacıydık. Kendi sendikalarımız ya da politik örgütlerimiz dâhilinde madencilerle dayanışma içindeydik. Yani lezbiyenler ve geyler olarak bir araya gelmemiz ve kimliklerimizi açıkça ifade ederek eyleme geçmemiz, doğal bir sürecin sonucuydu.”

Ben de kendi sorumun cevabını almış oldum aslında.

Eğlenceli bir dili olan filmin pek çok etkileyici sahnesi var. Finalde yenilgi yaşayan Galli madencilerin, lezbiyen ve geylerin grev desteğine karşılık 1985 Onur Yürüyüşü'ne dayanışma göstererek

önderlik ettiğini gösteren görüntüleri görüyoruz. İçimizde buruk bir mutluluk oluyor.

Maalesef tarih madencilerin yenilgisini yazdı. Sosyalistler, bu yenilgi üzerine çokça tartışıp yazıp çizdiler. Benim içimde kalan coşku dolu yenilgi hissini ise en güzel ifade eden tarihsel anekdot İngiliz Marksist Kuramcı Tery Eagleton'un şu sözleri;

"Yenilgi işçi sınıfının çok yakından tanıdığı bir durumdur. (...) Egemen sınıf ancak zaferin dilinden anlar. Yenilginin gücünü küçümser." Yenilginin gücü, "Evet, siz kazandınız ama biz haklıydık!" diye haykırmamızı sağlıyor.

Ve yazımın kapanışını, olmak istediğim o lokalde, bütün kadınların hep bir ağızdan "Bread and Roses" (Ekmek ve Güller) marşını seslendirdiği sahneye eşlik ettiğimi hayal ederek yapmak istiyorum. Kulağımızda bu marşın tınısı, aklımızda kararlılığı ve yüreğimizde coşkusu hiç eksik olmasın.

***Yürüyoruz yürüyoruz, yan yana,
güzel günler adına***

***Kadınız, insanız, insanlığı ayağa
kaldırıyoruz***

***Paydos bundan böyle köleliğe,
aylaklığa***

***Herkes çalışsın, bölüşülsün kardeşçe,
yaşamın sundukları***

***İşte bunun için yükseliyor
yürelerimizden***

Bu ekmek ve gül türküleri

***Ve yineliyoruz hep bir ağızdan
"Ekmek ve gül! Ekmek ve gül!"***

"Kişisel siyasal ve sosyal haklarımızın güvence altına alınması; anayasada cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin yer alması ve LGBTİ+ hareketinin politik bir özne olduğu gerçeğinin tanınması için mücadelemizi her an her yerde örüyoruz."

14.İstanbul LGBTİ+ Onur Haftası Komitesi açıklamasından,2016.

Film afişinin Amerika’da nasıl bir sansüre uğradığını görünceki şaşkınlığımı da ifade etmeliyim. Amerika’da filmin DVD kapağında yer alan ‘Lezbiyen ve geyler madencileri destekliyor’ yazılı pankart resimden silinmiş. Yıl 2015! Pes doğrusu. O kadar Türkiye usulü bir şey ki, alışkın olmama rağmen başkası yapınca yadırgadım.

kitap tanıtımı

Hazırlayan: Oylum Yıldır

Kadın Düşmanı Sözlük

Yazar : Agnes Michaux

Çevirmen : Yiğit Bener

Yayınevi : Can Yayınları

Sayfa Sayısı : 238

Yıl : 2010

“Sizden istenen neyse onu olun yeter: Yumuşak, ketum, içine kapalı, bağlı, çalışkan, iffetli, ılımlı, itaatkâr, alçak gönüllü; işte o zaman sizi başarı olarak kabul ederiz... Ayrıca bu kadar çok meziyetin sıralanmış olması sizi ürkütmesin; aslında burada yinelenen hep aynı şey: EV KADINI olun, bu sözcük yeterince anlamlı.”

Pierre Josph Proudhon

Kadın Düşmanı Sözlük'te bir araya getirilmiş aşağılayıcı, cinsiyetçi, kadın düşmanı ifadeler “eğitimsiz”, “cahil” insanlara ait değil, tam aksine edebiyat, sanat, düşün alanlarında en önde gelen, tarihe adını kazımış kişiler. Çehov, Voltaire, Sartre, Freud, Baudelaire, Hugo, Proust, Goethe, Faulkner... Edebiyat dünyasının bu kocaman isimleri, Kadın Düşmanı Sözlük'te kendine yer bulanlar arasında. Kadın düşmanlığı konusuna, farklı bir

açıdan bakmamızı sağlayan ve cinsiyetçi dilin nedenli köklü bir sorun olduğunu gözler önüne koyan bir derleme Kadın Düşmanı Sözlük. Toplumsal cinsiyet rollerinin ve kadına bakış açısının tarihsel uzamları, coğrafi farklılıkları ve eğitim seviyelerini aşan yaygınlığı hakkında güçlü bir çerçeve çizmeyi başaran kitapta yer alan trajikomik ifadelere imza atan isimler insanı hayrete düşürüyor. Fransızca aslından Yiğit Bener tarafından çevrilen kitabın yazarı Agnes Michaux kaleme aldığı önsözde kitabı erkeklere ithaf ederek şöyle diyor:

“...ezelden beri hakkımızda yumurtladıkları eşekçe saçmalıkları burunlarının dibine sokarak kendi tarzıyla onlara nanik yapıyorum”

kitap tanıtımı

Napoli Romanları

Napoli Romanları Türkçeye; Benim Olağanüstü Akıllı Arkadaşım, Yeni Soyadının Hikâyesi, Terk Edenler ve Kalanlar ile Kayıp Kızın Hikâyesi isimleriyle çevrilmiş dört kitaptan oluşuyor. Seride, iki küçük kızın İtalya'nın varoşlarında başlayan arkadaşlıklarının sırasıyla çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve olgunluk dönemlerine tanıklık ediyoruz. Ancak kitaplar iki kadın arasındaki arkadaşlıktan çok daha fazlasını içeriyor. Napoli'nin yoksul bir mahallesinden yola çıkan hikâye; kadınlık, cinsellik, toplumsal cinsiyet rolleri, annelik, yoksulluk, eğitim, dil, kültürel farklılıklar, politikleşme gibi pek çok durağa uğrayan, sınıf ve kimlik çatışmalarıyla örülü bir varoluş mücadelesine dönüşüyor.

Ana karakterlerden birinin ağzından yazılmış kitapların en etkileyici yanlarından olan ve seri boyunca süren "kendi" ile yüzleşme, açık sözlülük hali; yakın deneyimler yaşamış okuyucuların da bu türden bir ruh haline girmesine yol açıyor. Kitapların aktarmakta oldukça maharetli olduğu İtalyan yoksul sınıfların günlük hayatı, eğitim durumu, çevre, sosyal yapı ve cinsiyet ilişkileri Türkiyeli okuyucuları benzerlikler yönünden de oldukça şaşırtacak.

Yazar	: Elena Ferrante
Çevirmen	: Eren Yücesan Cendey
Yayınevi	: Everest Yayınları
Sayfa Sayısı	: 1 700
Yıl	: 1 . Kitap Haziran 201 5 2 . Kitap Eylül 201 5 3 . Kitap Mart 201 6 4 . Kitap Mart 201 6

Dünyada pek çok dile çevrilen ve kendi ülkesinde olduğu gibi pek çok ülkede en çok satanlar içinde yer alan serinin ilk kitabı Türkçede de beşinci baskıya girdi. Napoli romanları elinize aldığınızda bırakmadığınız kitaplardan ve üstelik bittikten sonra uzunca bir süre kafanızı meşgul ediyor. Dört kitabın çevirisini de yapan Eren Yücesan Cendey'in de sade Türkçe kullanımının okunurluğa katkısının olduğunu eklemek gerekir. Yazar Elena Ferrante müstear isim kullanmakta, yazar hakkında, gerçek adı dâhil olmak üzere, pek fazla bilgiye sahip değiliz. Yayıncısı aracılığı ile verdiği beyanlardan birinde "mutlak bir yaratıcı özgürlük alanı" sağlamak için kimliğini gizlediğini söylüyor.

ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI
45. DÖNEM
KADIN KOMİSYONU TOPLANTISI
15 Ekim 2016 | İzmir

hayatlarım
erkek devlet ş
RHAL de di
25 KASIM KADIN HAKLARI GÜNÜ